

Kadonneen henkilön etsintä – Alustavasta puhuttelusta tilannekuvan luomiseen

Juho Mattila

9/2018

Tiivistelmä

Tekijä		Tutkinto/kurssi ja opinnäytetyö/nimike	
Juho Mattila		Poliisi (AMK)	
Julkaisun nimi		Julkisuusaste	
Kadonneen henkilön etsintä - alustavasta puhuttelusta tilannekuvan luomiseen		Julkinen	
Ohjaajat ja opintoaine/opetustiimi		Opinnäytetyön muoto	
Tomi Kataja ja Petri Voittomäki		Toiminnallinen opinnäytetyö	
Tiivistelmä <p>Tämä toiminnallinen opinnäytetyö käsittelee kadonneen henkilön etsinnän alkutoimenpiteitä. Kadonneen henkilön etsintä on poliisilaissa 872/2011 poliisille säädetty tehtävä. Kadonneen henkilön etsintä on vaativaa poliisitoimintaa, etenkin jos etsittävää ei löydetä pian katoamisen jälkeen. Katoamiseen voi liittyä myös rikos ja sen myötä etsintätilanne voi muuttua rikoksen esitutkinnaksi.</p> <p>Kirjalliseen materiaaliin tutustuessa tuli ilmi, että poliisihallinnossa kadonneen henkilön etsintää on käsitelty usein maastoetsinnän suorittamisen ja virka-avun käyttämisen kannalta. Esimerkiksi kolmannen sektorin käyttämistä poliisin apuna on käsitelty monesta eri näkökulmasta. Tässä opinnäytetyössä käsitellään tiedonhankintaa osana kadonneen henkilön etsintää. Alustava puhuttelu on yksi keino hankkia tietoa kadonneesta. Kadonneen omaiset tietävät todennäköisesti enemmän katoamisen taustoista kuin poliisi. Toisaalta katoamiseen saattaa liittyä rikos, joka voi paljastua alustavan puhuttelun yhteydessä. Toisena osana opinnäytetyössä käsitellään tilannekuvan luomista. Alustavista puhutteluista kerätyillä tiedoilla tehtävällä toimivalla tilannejohtajalla luo tilannekuvan, joka toimii päätöksenteon perustana.</p> <p>Toiminnallisessa opinnäytetyössä luodaan teorian avulla tuotettu produkti, joka on tässä opinnäytetyössä ohje; mitä alustavassa puhuttelussa tulisi selvittää ja miten kerätty tieto siirretään tilannejohtajan käyttöön. Pääpainona opinnäytetyössä on alustava puhuttelu ja siinä kerätyt tiedot päätöksenteon perustana.</p> <p>Opinnäytetyön laatimisen aikana selvisi, että kadonneen henkilön etsinnässä käytettävät toimenpiteet eivät ole vuosikymmenten aikana muuttuneet. Jo 1980-luvulla tuotetuissa materiaaleissa kirjoitetaan ihmisten puhuttamisesta ja tiedonhankinnasta.</p>			
Sivumäärä	Tarkastuskuukausi ja vuosi	Opinnäytetyökoodi (OPS)	
41 + 2 liitesivua	Syyskuu 2018	Amk2016ONT	
Avainsanat			
Hätäetsintä, alustava puhuttelu, tilannekuva, kadonneen henkilön etsintä			

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	3
2 TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ	5
2.1 Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus	5
2.2 Teoreettinen viitekehys	6
2.3 Opinnäytetyön prosessi.....	7
3 KADONNUT HENKILÖ.....	9
3.1 Kadonneen henkilön määrittely	9
3.2 Yhteiskunnallinen intressi kadonneen löytämiseksi.....	10
3.3 Kadonnut henkilö poliisin hälytystehtävänä.....	11
4 POLIISIN SUORITTAMAT ALKUTOIMET KADONNEEN LÖYTÄMISEKSI.....	13
4.1 Hätäetsintä	15
4.2 Hätäetsinnän toimenpiteistä	16
4.3 Hätäetsinnän tilanneorganisaatio	17
4.4 MSO-Etsintämenetelmä.....	19
5 ALUSTAVA PUHUTTELU.....	20
5.1 Alustava puhuttelu etsittäessä kadonnutta henkilöä	20
5.2 Alustavaa puhuttelua säätelevä normisto	21
5.3 Poliisitutkinta	22
5.3.1 Poliisitutkinnan turvaaminen	23
5.4 Alustavan puhuttelun erityispiirteet eri katoamistyyeissä.....	23
5.4.1 Itsetuhoinen	24
5.4.2 Lapsi	24
5.4.3 Hoitolaitoksesta tai sairaalasta kadonnut	26
5.4.4 Eksynyt	27
5.4.5 ”Pimeä katoaminen”	29
6 TILANNEKUVA	30
6.1 Tilannekuva ja tilannetietoisuus poliisiorganisaatiossa	30
6.2 Tilannekuvan laatu	31
6.3 Ryhmän tilannekuvan muodostuminen	32
6.4 Tilannekuvan välittäminen poliisissa	33
7 POHDINTA OPINNÄYTETYÖN PROSESSISTA	35
7.1 Pohdinta opinnäytetyön teoreettisesta viitekehuksesta.....	35
7.2 Teoreettisen viitekehksen toimivuuden arviointi	37
7.3 Produktin hyödynnettävyys	38
7.4 Työn luotettavuus	38

LÄHTEET	39
LIITE	42

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön aihe on kadonneen henkilön etsintä – alustavasta puhuttelusta tilannekuvan luomiseen. Poliisin tehtävät on määritelty poliisilain (872/2011) 1. luvun 1 §:ssä. Lainkohdan 2. momentissa säädetään seuraavaa: ”*Jos on perusteltua syytä olettaa henkilön kadonneen tai joutuneen onnettomuuden uhriksi, poliisin on ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin henkilön löytämiseksi.* Kadonneen henkilön etsintä on poliisille laissa säädetty tehtävä. Kadonneen henkilön etsintää on poliisissa ohjeistettu Poliisihallituksen ja alueellisten poliisiyksiköiden toimesta. Kadonneen henkilön etsinnän monimuotoisuus tuottaa poliisille omat haasteensa. Aika on auttajia vastaan. Olosuhteet saattavat olla huonot tai ne voivat muuttua äkisti. Ihminen saattaa olla kadonnut omasta tahdostaan tai hän on voinut joutua rikoksen uhriksi.

Onnistuneen kadonneen henkilön etsinnän perustana on ilmoittajan, lähiomaisten ja muiden asiaan liittyvien henkilöiden alustavat puhuttelut. Alustavien puhuttelujen tarkoituksena on muun muassa kerätä tietoa kadonneesta henkilöstä, tämän ominaisuuksista, kadonneen ystäväpiiristä ja katoamisen mahdollisista syistä. Alustavien puhuttelujen tärkeys etsinnässä korostuu silloin kun etsittävää ei lähietsinnästä huolimatta löydy tai kun katoamiseen saattaa liittyä rikos.

Kehittämistarve syntyi omista ajatuksistani, eikä niinkään yhteisön tarpeesta. Kadonneen henkilön etsintä on kehittämistyön aiheena aivan liian laaja. Käytännössä pilkoin poliisin suorittaman kadonneen henkilön etsinnän toimenpiteet pieniin osiin ja näin kehittämistehtävä kirkastui ja tiivistyi kysymykseen – Miten suorittaa tehokkaasti ja laadukkaasti alustava puhuttelu kadonneen henkilön omaiselle tai huoltajalle, sekä millä keinoilla tieto siirretään tilannejohdon käyttöön?

Maastoetsinnän suorittamisesta ja virka-avun käyttämisestä on tehty useita opinnäytetöitä. Alustava puhuttelu tässä asiayhteydessä oli kuitenkin tutkimustasolla huomattavan vähän käsitelty aihe verrattuna sen tärkeyteen kokonaisuuden kannalta. Useissa aiheetta käsittelevissä tutkimuksissa sana ”puhuttelu” ja ”tilannekuva” oli mainittu useasti, mutta niitä ei oltu sen enempää avattu. Nämä kaksi termiä on jätetty käytännössä poliisimiesten oman ammattitaidon ja ymmärryksen varaan.

Alustava puhuttelu liitetään usein rikosten selvittämiseen. Alustavasta puhuttelusta säädetään esitutkintalain (805/2011) 7. luvun 20 §:ssä. Alustavaa puhuttelua voidaan soveltaa myös poliisitutkinnassa. Etenkin tilanteet, joissa heti tapahtumapaikalla pitää puhuttaa ja kerätä tietoa useilta henkilöiltä alustavan puhuttelun hallitseminen on tärkeää.

Alustavan puhuttelun avulla hankittu tieto pitää siirtää tilannejohtajan arvioitavaksi systemaattisesti ja viivytyksettä. Kerätyn tiedon perusteella tilannejohtaja yhdessä yleisjohtajan kanssa luovat etsinnän tilannekuvan ja tekevät päätökset etsinnän suuntaamiseksi. Tilannekuvan luomiseen tarvitaan tietoa, jota saadaan esimerkiksi poliisin rekistereiden kautta, poliisin sisäisistä lähteistä sekä alustavassa puhuttelussa kadonneen omaisilta, ystäviltä ja tarvittaessa muiltakin henkilöiltä, joilla saattaa olla katoamiseen liittyvää tietoa.

2 TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ

Opinnäytetyöni on toiminnallinen opinnäytetyö. Toiminnallisesta opinnäytetyöstä käytetään myös termiä kehittämistyö. Laadullisessa ja määrällisessä tutkimuksessa tutkitaan ja todetaan jonkun asian nykytila, kun taas toiminnallinen työ pyrkii asiantilojen muutokseen (*Kananen 2012, 27*). Toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee esimerkiksi käytännön toiminnan opastamista tai ohjeistamista. Toiminnallisen opinnäytetyön muoto voi olla esimerkiksi ohje, opastus, suunnitelma tai tapahtuma. Toiminnallinen opinnäytetyö koostuu tutkimusosasta eli raportista, sekä itse tuotoksesta eli produktista. (*Vilkkä & Airaksinen 2003, 9.*)

2.1 Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus

Toiminnallinen opinnäytetyö tai kehittämistyö koostuu raportista ja produktista. Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena ja tavoitteena on luoda ohje, toimintatapa tai jokin muu produkti, jonka avulla tuetaan organisaation ammatillista kehittymistä. Toisaalta tarkoituksena toiminnallisessa opinnäytetyössä on yksilön kehittyminen ja asiantuntijuuden kasvaminen. Toiminnallinen opinnäytetyö osoittaa kykyä yhdistää teoreettista tietoa käytännölliseen ammatilliseen taitoon. Toiminnallisessa opinnäytetyössä tapahtuma, opastus tai ohjeistus tehdään aina jonkun käytettäväksi, koska tavoitteena on henkilöiden osallistuminen toimintaan tai toiminnan selkeyttäminen oppaan tai ohjeistuksen avulla. (*Vilkkä & Airaksinen 2004, 38-42.*)

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tuotettu tieto on luonteeltaan käytännöllistä. Vaikka perimmäinen tarkoitus opinnäytetyöllä on tuottaa käytännöllistä tietoa poliisiorganisaation käyttöön, realistisempi tarkoitus on toimijoiden oman oppimisen ja toiminnan kehittäminen. Etenkin asiantuntija-ammateissa toiminta perustuu tutkittuun tietoon ja kokemustietoon, joita sovelletaan tilanteen mukaan. Ammatilliselle kehittymiselle on ominaista jatkuva itsearviointi ja oppiminen, samoin myös kyky joustavaan ja tilanteenmukaiseen toimintaan erilaisissa työssä vastaan tulevilla tilanteilla. (*Toikko & Rantanen 2009, 114.*)

Tässä opinnäytetyössä teoriaosuuden tarkoitus on syventää kirjoittajan asiantuntijuutta käsiteltävästä aiheesta. Teoriaosuuden eli raportin pohjalta luodaan opas, jossa käsitelty aihe on tiivistetty käytännölliseen ohje-muotoon. Teoriaosuuden tavoite on myös kirjoittajan lisäksi perehdyttää lukija aihealueeseen. Tarkoituksena on saada lukija ymmärtämään kadonneen henkilön etsinnän monimuotoisuus ja siinä piilevät käytännön ongelmat. Teorian pohjalta syntyvää opasta voidaan käyttää muistilistana suoritettaessa alustavaa puhuttelua kadonneen henkilön etsinnässä. Opas kadonneen henkilön etsinnässä suoritettavasta alustavasta puhuttelusta löytyy opinnäytetyön lopussa olevasta liitteestä. Kappale 5.4 ohjeistaa alustavan puhuttelun suorittamiseen eri katoamistyypeissä.

2.2 Teoreettinen viitekehys

Opinnäytetyön pääasiallinen teoria koostuu Poliisihallituksen ohjeesta Kadonneen henkilön etsintä ja poliisitutkinta 2020/2013/3057. Lisäksi teoriaa tukevat poliisihallinnon alueelliset ja valtakunnalliset ohjeet. Kadonnutta henkilöä etsittäessä poliisi voi joutua käyttämään julkista valtaa, jolloin toiminnan on perustuttava lakiin sekä annettuihin ohjeisiin ja määräyksiin (*Perustuslaki (731/1999) 1:2.3 §*).

Muut kadonneen henkilön etsintään liittyvät kirjallisuuslähteet viittaavat isoilta osin Jussi Pajuoja ja Markku Salmisen vuonna 1996 valmistuneeseen tutkimukseen *Kadonneet henkilöt*, uudempia tutkimuksia kadonneista henkilöistä ei ole saatavilla. Alustavan puhuttelun osalta lähteenä on käytetty esitutkintalakia (805/2011), poliisilakia (872/2011) sekä Marko Kähkösen tutkielmaa *Poliisitutkinta ja todisteiden hankkimisen laillisuus*, (2017). Kähkönen on tutkielmassaan viitannut Poliisihallituksen ohjeisiin, esimerkiksi: *Käsikirja kuulusteluiden kirjaamisesta*, 2020/2013/5229.

Tilannekuvan osalta lähteiden ja tiedon hankkiminen osoittautui hankalaksi. Poliisissa ei ole tehty tilannekuvan luomisesta perustavanlaatuisia teoksia tai tutkimuksia. Monessa tutkielmassa käytetään termiä tilannekuva, mutta tätä termiä ei ole juurikaan avattu. Pelastusopistossa on tehty lähivuosina useita opinnäytetöitä liittyen tilannekuvan luomiseen, ylläpitämiseen ja päivittämiseen. Pelastustoimessa tilannekuvan määritelmä on hieman erilainen kuin poliisilla, johtuen tehtäväkuvan sekä toimintaympäristön erilaisuudesta. Pelastustoimen tilannekuva terminä on rajoittunut yksittäisen tehtävän hoitamiseen, jossa tilannekuva luodaan visuaalisesti ja sen luomiseen käytetään teknisiä apuvälineitä. Pääperiaatteet ovat kuitenkin samoja niin poliisissa kuin pelastustoimessakin. Tilannekuvan avulla helpotetaan tilannejohtajan päätöksentekoa. Päätöksenteko voidaan perustaa vallitseviin olosuhteisiin sekä tilanteesta systemaattisesti ja aktiivisesti hankittuun tietoon.

Opinnäytetyön teoriaosuus koostuu kadonneen henkilön etsintää, alustavaa puhuttelua sekä tilannekuvaa käsittelevistä osioista. Teorian pohjalta on syntynyt opas alkutoimien suorittamiseen etsittäessä kadonnutta henkilöä.

2.3 Opinnäytetyön prosessi

Toiminnallisen opinnäytetyön raportista tulee selvitä, miten tietynlaiseen produktiin on päädytty ja minkälaista lähdemateriaalia produktin luomiseen on käytetty. Tässä opinnäytetyössä produkti on tiivistelmä opinnäytetyn raportissa käsitellyistä aiheista. Opinnäytetyön produkti on kahdelle A4-sivulle tuotettu muistilista asioista, joita tulee ottaa huomioon suoritettaessa alustavaa puhuttelua etsittäessä kadonnutta henkilöä.

Opinnäytetyöprosessin osana on ollut seminaarityöskentely. Seminaarit toimivat osana työn kehittämistä ja kriittistä arviointia. Opinnäytetyöseminaareja järjestetään prosessin aikana kolme kappaletta. Toisessa seminaarissa, joka järjestettiin Poliisiammattikorkeakoulussa elokuussa 2018 tuli ilmi, että monisivuinen vihko-tyyppisen oppaan sijaan haluttiin yhdelle A4-paperille sopiva muistilistan omainen pikaohje alustavan puhuttelun suorittamiseen. Ratkaisuun päädyttiin, koska on todennäköistä, että tehtävän tullessa kukaan ei ala etsimään opinnäytetyötä verkosta vaan produktin pitää olla heti saatavilla, mahdollisesti tulostettuna versiona tai sähköisellä alustalla. Materiaalin laajuuden takia ja muistilistatyylin myötä lopullinen produkti on kuitenkin 2-sivuinen tuotos, joka voidaan tulostaa kaksipuoleisena yhdelle A4-paperille.

Tässä toiminnallisessa opinnäytetyössä on keskitytty tuottamaan tarkoituksenmukaista ja käytännöllistä tietoa liittyen katoamiseen kokonaisuutena. Teoriaosuus painottuu käsiteltävien termien ympärille suppilomallin mukaisesti. Aluksi käsitellään katoamista kokonaisuutena, jonka jälkeen siitä otetaan pieni pala, jota työstetään. Tässä tapauksessa alustava puhuttelu.

3 KADONNUT HENKILÖ

Poliisiammattikorkeakoulun katsauksessa *Poliisin ja vapaaehtoisen pelastuspalvelun yhteistoiminta ja sen kustannukset 2010-2015*, (2016), Henri Rikander toteaa, että Suomessa poliisille ilmoitetaan vuosittain kadonneeksi noin 1500 henkilöä (*Rikander 2016*, 7). Tämä luku koskee todennäköisesti varsinaisia katoamisilmoituksia ja niitä tapauksia, joissa poliisi on suorittanut toimenpiteitä kadonneen löytämiseksi.

Lievonen kertoo tutkielmassaan (2011), että Suomessa katoaa vuosittain 8000-9000 ihmistä. Suurin osa näistä koskee hetkellisesti kateissa olevia, jotka löytyvät omaisten toimesta muutamien minuuttien tai enintään muutaman tunnin sisällä (*Lievonen 2011*, 16). Lievosen tutkielmassa kadonneiden määrä on Poliisiammattikorkeakoulun katsaukseen verrattuna noin viisinkertainen. Korkean määrän voi ymmärtää, jos katoamista on tutkittu siten, että on otettu huomioon kaikki mahdolliset katoamiset, myös ne joita ei ole ilmoitettu poliisille.

3.1 Kadonneen henkilön määrittely

Poliisilain (872/2011) 1. luvun 1 § 2. momentin mukaan poliisin on ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin henkilön löytämiseksi, jos on perusteltua syytä olettaa henkilön kadonneen tai joutuneen onnettomuuden uhriksi.

Kadonnutta henkilöä ei ole määritelty lakitasoisissa normissa. Pajuoja ja Salminen (1996) määrittelevät kadonneen henkilön seuraavasti: *”Kadonnut henkilö on ihminen, joka katoaa jättämättä minkäänlaista ilmoitusta olinpaikastaan.”* (Pajuoja & Salminen 1996, 7). *Kadonneen määritelmä ei ole tarkkarajainen. Eksyneistä, sairaskohtauksen saaneista, henkirikoksen uhreista sekä omasta vakaasta tahdosta tavoittamattomissa pysyvistä käytetään kaikille yhteistä nimitystä kadonnut* (Rikander 2016, 7).

Ihmisen katoaminen voi olla osaltaan olla omaisen tai huoltajan subjektiivinen kokemus siitä, että ihminen ei ole normaalisti tavoitettavissa tai löydettävissä. Kadonnut ei välttämättä silti itse tiedä olevansa kadoksissa. Omainen on todennäköisesti yrittänyt soittaa kadonneeksi epäilylle, laittanut tälle viestejä, tarkastanut tämän ystäväpiirin ja tiedossa olevat osoitteet ennen hätäilmoituksen tekemistä. Katoaminen liittyy huoleen ihmisestä, jonka epäillään kadonneen jonkun tapahtuman seurauksena.

Kadonneen henkilön etsintä poliisin tehtävänä alkaa, kun poliisille tehdään ilmoitus kadonneesta henkilöstä. Poliisi voi saada tehtävän hätäkeskuksen kautta hälytystehtävänä tai katoamisilmoituksen kautta. Katoaminen voi tulla poliisin tietoon myös muilla tavoilla. Partioinnin yhteydessä saatetaan tavata harhaileva vanhus tai osua paikalle, jossa pikkulapsi on juuri äskettäin kadonnut. (Koskela 2012, 19-20.)

3.2 Yhteiskunnallinen intressi kadonneen löytämiseksi

Kadonneiden etsinnällä ja katoamisen tutkinnalla on monia yhteiskunnallisia funktioita. Ensikädessä kysymys on yksilön hengen ja terveyden suojaamisesta. Perustuslain (731/1999) 7 §:n mukaan jokaisella on oikeus elämään, sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Näiden turvaaminen on iso osa poliisille laissa säädettyä tehtävää.

Kadonneiden tehokkaalla ja systemaattisella etsinnällä ja katoamisen tutkinnalla on merkitystä myös rikosten selvittämisen kannalta. Katoaminen voi paljastua etsinnän aikana rikokseksi, jolloin poliisitutkinta muuttuu esitutkinnaksi. Näissä tapauksissa poliisitutkinta luo pohjaa esitutkinnalle. Poliisin suorittama kadonneen henkilön etsintä voi näiltä osin olla myös poliisilain 1. luvun 1 § mukaista rikosten paljastamista.

Katoamisen tutkinnalla on myös rikoksia ennaltaehkäisevä vaikutus. Niissä maissa, joissa kadonneita henkilöitä on väkilukuun suhteutettuna paljon ja tapausten tutkinta on tehoton, piiloon jäävien henkirikosten määrä on suuri. (Pajuoja & Salminen 1996, 10.)

Vaikka tässä opinnäytetyössä ei paneuduta niinkään katoamisen syihin Pajuoja & Salminen (1996) ovat tutkimuksessaan maininneet seuraavat seikat mitkä yhdistävät useita katoamistapauksia: mielenterveysongelmat, itsemurhat, alkoholiin ja päihteidenkäyttöön liittyvät ongelmat, väestön lisääntynyt liikkuvuus, rikollisuus ja lähimmäisavun tarve tai sen puute.

Pajujan ja Salmisen (1996) mukaan noin joka kolmas katoaminen liittyy suljettuihin tai puolisoljettuihin laitoksiin – vanhukset poistuvat vanhainkodista, mielenterveysongelmaiset hoitolaitoksista, kehitysvammaiset kehitysvammalaitoksista, huostaan otetut nuoret perhetukikeskuksista jne. (*Pajuoja & Salminen 1996, 130-131*). Muuriaisniemi (2017), on tutkimuksessaan selvittänyt, että noin kolmasosassa katoamistapauksista ihminen ilmoitetaan kadonneeksi kotoaan. Kolmasosassa taas ihmisen viimeisistä liikkeistä ei ole tietoa. Jäljelle jäävä osuus kadonneista on kadonnut esimerkiksi Pajujan ja Salmisen mainitsemista laitoksista. Alapuolella selventävä diagrammi (kuva 1) eri katoamispaikkojen jakautumisesta.

Kuva 1. Katoamispaikat. (Kuva: Mattila, Juho 2018).

3.3 Kadonnut henkilö poliisin hälytystehtävänä

Kadonneen henkilön lainsäädännöllisen määrittelyn taustalla voidaan nähdä poliisille tehty ilmoitus. Kadonneeksi määritellään henkilö, joka on ilmoitettu poliisille kadonneeksi. (*Muuriaisniemi 2017, 18.*) Poliisi voi saada ilmoituksen kadonneesta henkilöstä hätäkeskuksen kautta hälytystehtävänä, joka ohjataan lähimmälle vapaalle poliisipartiolle. Poliisin operatiivinen tehtävä alkaa, kun poliisipartio on ottanut tehtävän vastaan. Poliisi voi myös saada katoamisen tietoonsa omaisen tai muun kadonneen läheisen tekemän katoamisilmoituksen kautta. Näissä tilanteissa katoamisesta on useimmiten kulunut jo useita tunteja - jopa vuorokausia.

Hätäkeskuksen poliisille välittämässä tehtävissä suurimman ryhmän muodostavat tapaukset, joissa katoaminen välitetään poliisipartioille tiedoksi ja tarkkailuun. Tehtävän antaminen tiedoksi verkkoon on katoamistapauksille tyypillinen alkutoimenpide. Tehtävän verkkoon antaminen tapahtuu yleensä Virve-päätelaitteen ANTO-kanavalla, jolloin se tavoittaa kaikki kenttäjohtoalueen partiot. (*Pajuoja & Salminen 1996, 25.*)

Alkutietojen perusteella poliisi määrittelee tulevien toimenpiteiden laadun ja laajuuden. Tehtävissä, joissa on syytä olettaa kadonneen olevan välittömässä hengen- tai terveyden vaarassa, tulee alkutoimet kuten alustava puhuttelu ja lähietsintä suorittaa laadukkaasti ja viivytyksettä. Ihmisen katoaminen on myös median kannalta kiinnostava aihe. Näin ollen kadonneen henkilön etsintä on hyvin herkkää ulkopuoliselle tarkastelulle ja arvostelulle. Kun kadonnut löytyykin kuolleena, voi nousta esiin kysymys ”Miksi poliisi ei tehnyt mitään”. Jos kadonnutta ei löydetä poliisin operatiivisen toiminnan keinoin tai kun etsintä pitkittyy, kirjataan sekalaisilmoitus kadonneesta henkilöstä. Sekalaisilmoitus kirjataan poliisiasiantietojärjestelmään tapauksissa, joissa ei ole syytä epäillä rikosta, mutta asia vaatii lain mukaan poliisia suorittamaan virallisselvityksen. (*Pajuoja & Salminen 1996, 26.*)

Ilmoittajan tulisi pystyä ilmoittamaan jo hätäkeskukseen soittaessa kadonneen henkilötiedot, tuntomerkit ja tiedot mahdollisesta kulkuvälineestä. Etsintää suuntaavat ja omalta osaltaan helpottavat tiedot kadonneen henkilön taustasta, suunnitelmista, vaatetuksesta, rahavarroista, varusteista ja mielentilasta. (*Kuosma 2011, 9.*)

Useimmiten hälytystehtävät kohdistuvat lasten ja vanhusten etsintään. Sekä pienet lapset että vanhukset eivät useinkaan pysty huolehtimaan itsestään, joten heidät pyritään löytämään välittömästi. Tällöin asia ei välttämättä ikinä etene varsinaiseen katoamisilmoitukseen saakka. Käytännön poliisityössä nämä tapaukset ovatkin paljon merkittävämmässä asemassa kuin esimerkiksi varsinaisten katoamisilmoitusten määrittämät tapaukset. (*Pajuoja & Salminen 1996, 26.*) Lapsiin ja vanhuksiin liittyvät hälytystehtävät ovat yleensä A – tai B-kiireellisyysluokan tehtäviä, mitkä tulee hoitaa viivytyksettä, eikä niitä saa perusteettomasti laittaa odotukselle.

4 POLIISIN SUORITTAMAT ALKUTOIMET KADONNEEN LÖYTÄMISEKSI

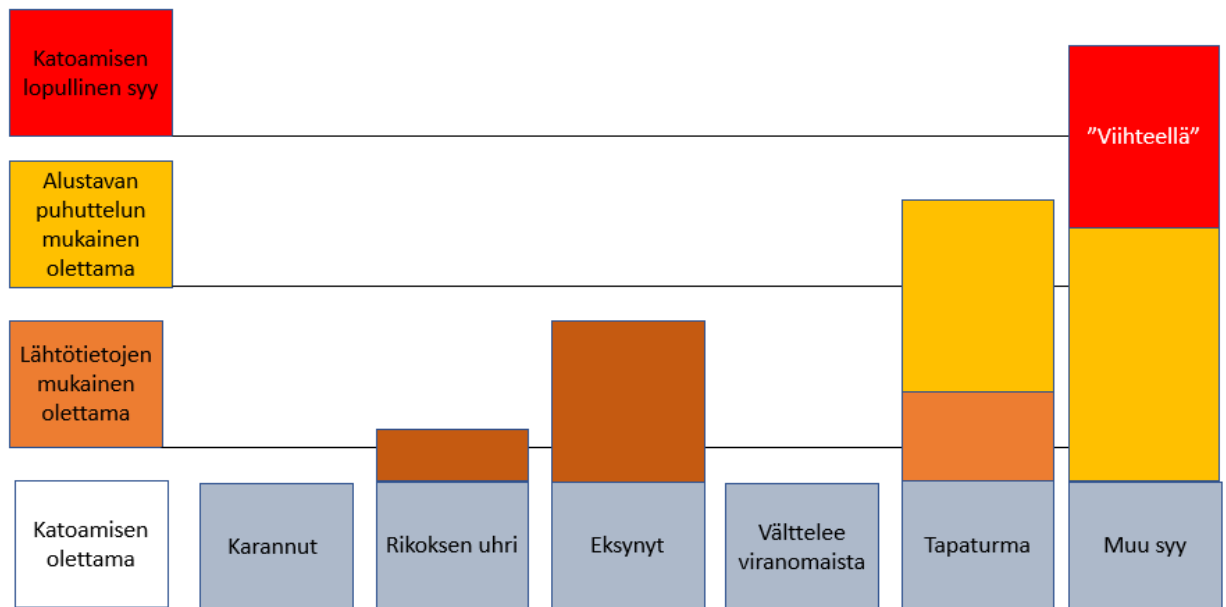
Poliisin resurssit tulisi kohdistaa kadonneen henkilön etsinnässä sellaisiin tehtäviin, joissa tarvitaan poliisin laissa säädettyä toimivaltaa tai erityistä ammattitaitoa. Poliisien työpanos tulisi suunnata tilannejohtamisen lisäksi tiedusteluun, puhutteluihin ja dokumentointiin. On kyseenalaista, kannattaako laittaa yksittäinen poliisipartio haravoimaan maastoa. Maastoetsinnän voi yhtä hyvin suorittaa koulutettu vapaaehtoisorganisaatio poliisin tilannejohton alaisuudessa. *(Niemelä 2009, 11.)*

Kun poliisi saa tiedon kadonneesta henkilöstä ensimmäinen tilanne – ja riskiarvio tehdään lähtökohtaisesti ilmoituksen ja heti saatavilla olevan tiedon perusteella. Ilmoitustiedot kaotamisesta saattavat olla hyvinkin kirjavia, joten ainoastaan ilmoitustietojen varaan toimintaa ei voida laskea. Mahdollisimman nopeasti tulisi aloittaa aktiivinen lisätietojen hankkiminen sekä kerättyjen tietojen ja tehtyjen toimenpiteiden dokumentointi ja analysointi. Tietojen dokumentointi on pidettävä reaaliaikaisena. *(Niemelä 2009, 16.)*

Tilanne- ja yleisjohtaja tarvitsevat käytössä olevat tiedot päätöksenteon tueksi niin nopeasti kuin suinkin mahdollista. Tilanteen pitkittyessä ja toiminnassa mukana olevien henkilöiden vaihtuessa osa tiedosta saattaa unohtua tai jäädä kertomatta eteenpäin, jos niitä ei ole asianmukaisesti dokumentoitu. Alustavasta puhuttelusta saadut tiedot tulee kirjata ylös, mieluummin suoraan sähköiselle alustalle, jolloin tilannejohto saa puhuttelusta kerätyt tiedot omaan käyttöönsä.

Tietoa tulee hankkia muiltakin kuin pelkästään ilmoittajalta. Lähiomaiset eivät välttämättä kerro kadonneesta kaikkea oleellista tietoa, joskus jopa pelkästään häpeän tai häveliäisyyden takia. Alkuvaiheessa on vaikea tietää, pitkittykö etsintä vai löytyykö kadonnut nopeasti. Siksi myös etsinnän aikana tehtävät päätökset perusteluineen tulee dokumentoida mahdollisimman tarkkaan. *(Niemelä 2009, 16.)*

Alkutietojen perusteella tehdään ensimmäinen oletama katoamisen syistä. Kuvassa on esimerkki perhetukikeskuksesta kadonneen nuoren oletetusta katoamisen syystä. Alustavan puhuttelun, rekisterien tarkastamisen ja muiden tiedustelujen jälkeen oletama tarkentuu. Asian voi mieltää tutkintalinjan valintana. Lähtökohtana on pitää kaikki tutkintalinjat auki, vaikka katoamisen syytä pidettäisiinkin itsestäänselvyytenä. Missään tapauksessa todennäköisinkään katoamisen syy ei voi olla täysin varma. Alapuolella olevassa taulukossa kuvattu katoamisen oletetun syyn muodostumista ja kehittymistä (kuva 2).

Kuva 2. Oletettu katoamisen syy. Alkutietojen perusteella oletettu katoamisen syy tarkentuu tai muuttuu alustavasta puhuttelusta saatujen tietojen myötä. (Kuva: Mattila, J 2018).

Yleisin poliisin toimenpide katoamistapauksessa on poliisin rekisterien tarkastaminen. Rekisterien tarkastamisella saadaan tietoa muun muassa kadonneen rikoshistoriasta, henkilöliitoksista, käytössä olevista ajoneuvoista sekä aikaisemmista katoamisista. (Pajuoja & Salminen 1996, 121.)

Risto Lammi on tutkielmassaan (1994) todennut, että kadonneen henkilön etsinnässä toiseksi yleisin toimenpide oli lähiomaisten ja/tai tuttavien puhuttelu. Ongelmana oli se, että näitä oli harvoin kuulusteltu. Lammin mukaan tämä viittaa siihen, että tutkinnan alkuvaiheessa ei ole riittävästi huomioitu perustyn merkitystä. Tarkasti kirjatulla kuulusteluilla on myöhemmin aivan eri merkitys kuin puhutteluihin liittyvillä muistikuvilla tai sekalaisilla muistiinpanoilla. (Lammi 1994, 25–27.)

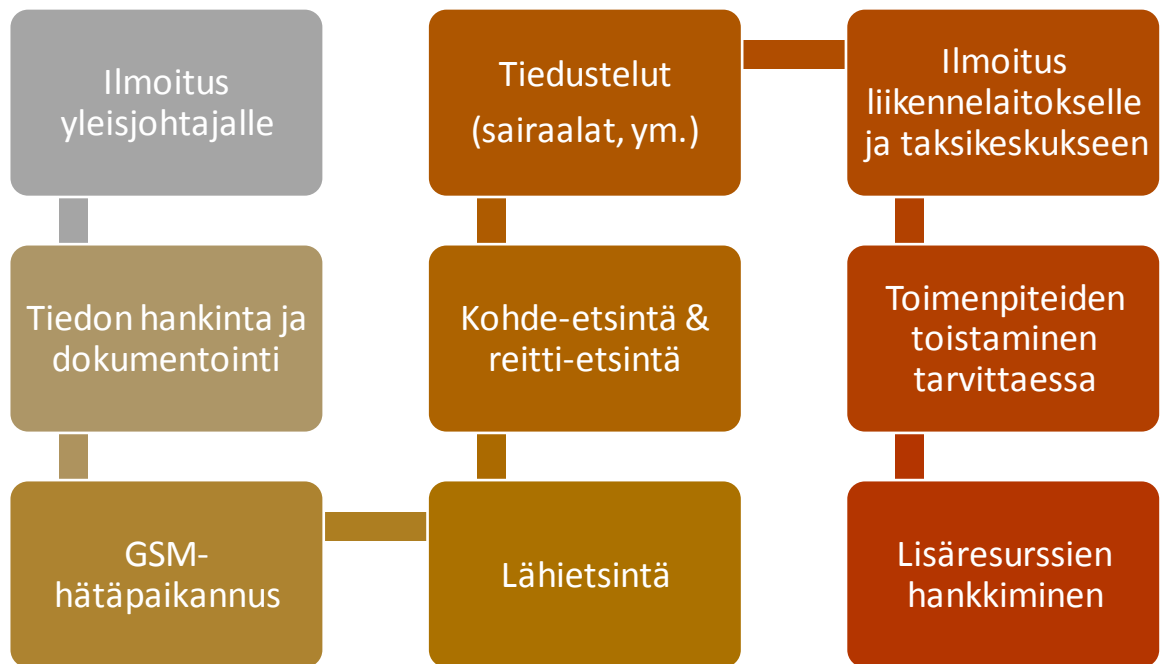
4.1 Hätäetsintä

Hätäetsintää ei määritellä lakitasoisissa normissa. Hätäetsintänä voidaan Poliisihallituksen ohjeen 2020/2013/3057 mukaan pitää tilannetta, jossa *kadonneeksi ilmoitetun henkilön tiedetään olevan kyvytön huolehtimaan itsestään (lapsi, vanhus, sairas henkilö) tai olosuhteet muutoin ovat sellaiset, että henkilö on hengen tai terveyden vaarassa taikka henkilön epäillään joutuneen rikoksen uhriksi, tulee tutkinta- ja etsintätoimenpiteet aloittaa viipymättä siitä, kun katoamisilmoitus on vastaanotettu. Arvioitaessa etsinnän käynnistämisen kiireellisyyttä on otettava huomioon mm. vuoden aika, sääolot ja olosuhteet muutoin.*

Hätäetsinnällä tarkoitetaan etsintää, jossa etsittävän odotetaan olevan elossa ja avun tarpeessa välittömästi katoamisen jälkeen. Kyse on ihmishengen pelastamisesta tai vakavaan terveyden vaaraan joutuneen ihmisen auttamisesta. Tehtävä on priorisoitava korkealle ja poliisin tulee käyttää kaikkia mahdollisia keinoja etsittävän löytämiseksi. Hätäetsinnän aloittamiseen vaikuttavat olosuhteet sekä kadonneen henkilökohtaiset ominaisuudet. Hätäetsinnässä puhutaan tilanteesta, jossa kadonneen on löydyttävä muutamien tuntien sisällä katoamisesta, jotta kohtalokkailta seurauksilta vältytään. (*Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen ohje, 2016–8072 2016, 2 & Koskela 2012, 6-9.*)

Poliisissa on havaittu, että poliisin voimavarat ovat rajalliset eivätkä yksin riitä laajoihin etsintöihin. Tämä puolestaan merkitsee sitä, että poliisiorganisaation ulkopuolisiin tahoihin kuten muihin viranomaisiin ja kolmannen sektorin toimijoihin, kuten Vapaaehtoiseen pelastuspalveluun on oltava aktiivinen yhteys jo ennen konkreettisten etsintätoimenpiteiden alkamista. (*Pajuoja, & Salminen, 1996, 132.*)

4.2 Hätäetsinnän toimenpiteistä

Kuva 3. Toimenpiteet suoritettaessa hätäetsintää. Toimenpiteiden ajallinen ulottuvuus vaihtelee. Parhaimmassa tapauksessa eri toimenpiteitä suoritetaan eri partioiden toimesta samanaikaisesti. (kuva: Mattila, J 2018)

Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen ohjeessa POL-2016–8072 kohdassa 3. on määritelty seuraavia kohtia alkutoimiksi hätäetsintää suoritettaessa:

- Ilmoitus yleisjohtajalle, joka käynnistää tarvittaessa lisäresurssin hankinnan etupainotteisesti.
- Käynnistetään informaation hankinta ja varmistetaan huolellinen dokumentointi.
- Lähietsintä, joka suoritetaan noin 200-800 metrin säteellä katoamispaikasta olosuhteista riippuen. Lähietsinnässä on huomioitava erityisesti poliisikoiran käyttö. Lähietsintä toistetaan tarvittaessa useaan kertaan.
- Reittietsintä.
- Kohde-etsintä.
- Tiedustelut (esim. sairaalat ja ensihoito, säilöönottotilat, selviämisasemat ym.)
- Em. lisäksi silloin kun henkilö saattaa liikkua bussia tai taksia käyttäen asiasta yleensä ilmoitetaan taksikeskukselle ja paikalliselle liikennelaitokselle.

- Hätäpaikannus.

Puhelimen hätäpaikannuksesta päättää yleisjohtaja tai muu päällystään kuuluva poliisimies. Hätäpaikannuksen suorittaa hätäkeskus, tilannekeskus tai johtokeskus. Hätäpaikannuksessa on erityisesti huomioitava sen virhemarginaali, joka voi olla taajamissa 20-1000 metriä ja haja-asutusalueilla sadoista metreistä kymmeniin kilometreihin.

Laki sähköisen viestinnän palveluista 917/2014 321 § 2. kohdan mukaan teleyritys on velvollinen luovuttamaan poliisille käsiteltäväksi hätäilmoituksen kohteena olevan henkilön käyttämän päätelaitteen ja liittymän sijainnin ilmaisevat yhteystiedot ja sijaintitiedot, jos henkilö on hätäilmoituksen vastaanottaneen viranomaisen perustellun käsityksen mukaan ilmeisessä hädässä tai välittömässä vaarassa.

4.3 Hätäetsinnän tilanneorganisaatio

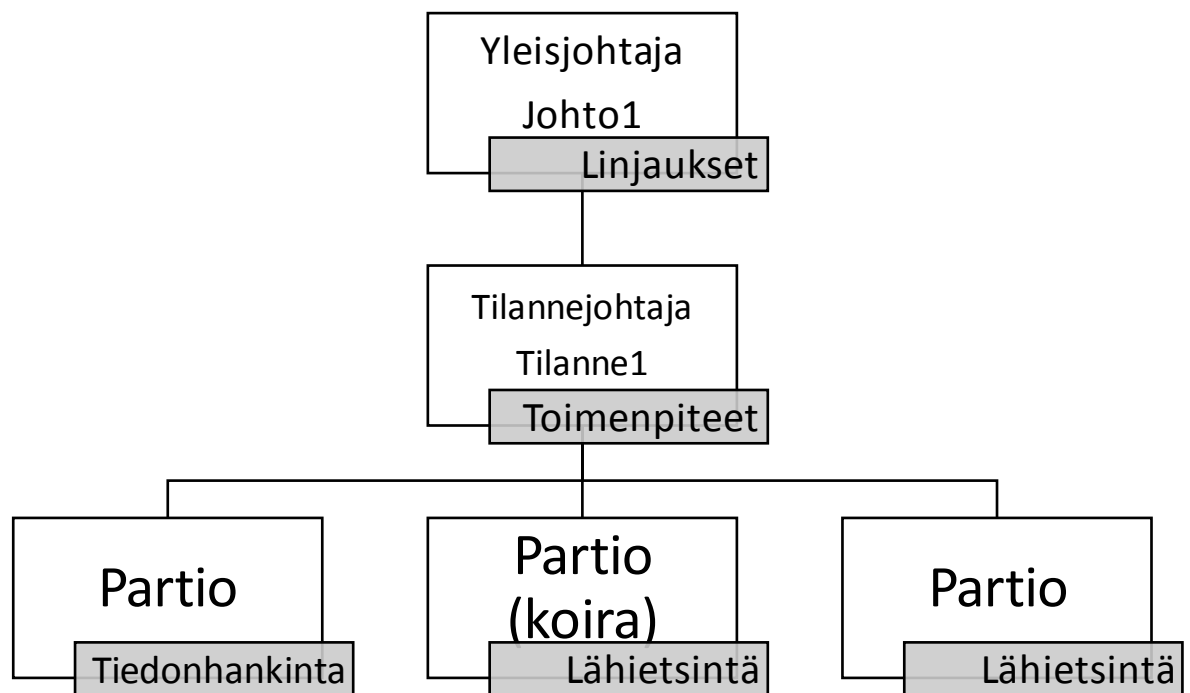
Etsinnän käynnistämisestä ja tilanneorganisaatioon siirtymisestä päättää lähtökohtaisesti yleisjohtaja. Päätöksen voi tehdä myös kenttäjohtaja. Yleisjohtaja vastaa kuitenkin kadonneen henkilön etsinnän kokonaisuudesta. Samoin yleisjohtajalle kuuluu vastuu myös muista tärkeimmistä päätöksistä kuten resursseista, virka-avun pyytämisestä, tiedottamisesta ja sen linjaamisesta sekä muun poliisitoiminnan sujuvuudesta yhteiskunnan vaatimusten mukaisesti. (*Hakala & Penttilä 2003, 111.*)

Yleisjohtaja määrää yhdessä kenttäjohtajan kanssa etsintätehtävälle tilannejohtajan. Tilannejohtaja vastaa siitä, miten yleisjohtajan linjaamat asiat käytännössä tehdään. Yleisjohtajan linjausten mukaisten ohjeiden, määräysten ja käskyjen mukainen toimeenpano ja valmistelu parhaiden toimintamallivaihtoehtojen käyttämisestä kuuluu tilannejohtajalle (*Hakala & Penttilä 2003, 112*). Sekä yleisjohtajan, että tilannejohtajan on ilmoitettava toimintaan osallistuville johtovastuut (*Koskela 2012, 20*).

Poliisin tilanneorganisaatio muodostuu useammasta kuin yhdestä poliisipartiosta ja tilannejohtajasta. Yksittäisen poliisille kuuluvan tehtävän suoritusvastuu on tilannejohtajalla. Tilannejohtaja on johtamaansa tehtävää suorittavan henkilöstön esimies. Tilanneorganisaation johtajasta käytetään nimitystä Tilanne1. Tilanneorganisaatioon voidaan liittää myös muita viranomaisia tarvittaessa. (*Valtioneuvoston asetus poliisista (19.12.2013/1080) 6 §.*)

Paikallispoliisin tilanne- tai johtokeskuksessa on päällystöön kuuluva yleisjohtaja, joka vastaa operatiivisen kenttätöiminnan johtamisesta. Yleisjohtaja on toimialueella työvuorossa olevien operatiivisessa kenttätöiminnassa työskentelevien esimies. Kiireellisen poliisitehtävän hoitamiseksi yleisjohtaja voi antaa koko toimialueensa poliisin henkilöstöä koskevia käskyjä. Yksittäisen poliisille kuuluvan tehtävän yleisjohtaja on tehtävää suorittavan henkilöstön esimies (Valtioneuvoston asetus poliisista (19.12.2013/1080) 4 §).

Visuaalinen esimerkkimallinnus poliisin tilanneorganisaatiosta.

Kuva 4. Esimerkki poliisin tilanneorganisaatiosta. Tilanneorganisaation kokoonpano vaihtelee tehtävästä riippuen. (kuva: Mattila, J 2018).

4.4 MSO-Etsintämenetelmä

Opinnäytetyössä ei oteta kantaa MSO-etsintämenetelmään muuten kuin määrittelyn tasolla. MSO on lyhenne sanoista Managing search operations tai Managing land search operations. MSO-etsintämenetelmän ideana on profiloida kadonnut ja tämän perusteella suunnata etsintää. MSO-etsintään liitetään vahvasti myös asiantuntija-avun käyttäminen. Asiantuntija voi olla esimerkiksi lääkäri.

MSO-etsintämenetelmän perustana ja ideana voidaan pitää analyysia ihmisen todennäköisestä käyttäytymisestä. MSO-etsinnässä otetaan huomioon erityisesti henkilön aikaisemmat katoamiset ja käyttäytyminen. Lisäksi MSO-menetelmää varten on luoto tietokanta, johon on kerätty tietoa erilaisista katoamistapauksista. Tietokannan tarkastelun avulla voidaan kadonneen tietoja verrata tietokannassa oleviin katoamistapauksiin ja näin pystytään tekemään päätelmiä kadonneen todennäköisestä olinpaikasta.

Pajuoja ja Salmisen tutkimuksen mukaan on tärkeää saada kerrytettyä tietoa kadonneisiin henkilöihin liittyvistä poliisitehtävistä, etenkin tehtävällä käytetyistä toimenpiteistä ja niiden vaikutuksista etsinnän kulkuun. Tällä tavoin saadaan tilastotietoa, jonka avulla voidaan muodostaa kriteerit toimenpiteiden arvioinnille. Kulmakivenä tulisi olla ajatus siitä, että tunnetaan ja analysoidaan aikaisemmin käytetyt menettelytavat ja kehitetään toimintaa niiden pohjalta. (*Pajuoja & Salminen 1996, 130.*)

MSO-etsintämenetelmän käyttämistä varten poliisilaitoksilla on juuri tätä erityistehtävää varten koulutettuja poliisimiehiä. MSO-mies on poliisimies, joka toimii etsinnänjohtajan kanssa tilannejohtopaikalla. MSO-miehen tehtäviin kuuluu muun muassa kartta-aineiston valmistelu, etsintäalueen lohkominen, tilannekuvan ja tilannetaulun ylläpitäminen sekä tiedustelun suunnitteleminen. MSO-miehen tulee olla suorittanut etsintäjohtajakurssi.

(*Koskela 2012, 10–12*)

5 ALUSTAVA PUHUTTELU

Alustava puhuttelu on todennäköisesti yleisin tapa, jolla poliisi kommunikoi ihmisen kanssa selvitettyä tai tutkittaessa asiaa (Nyman 2018, 197). Alustavana puhutteluna voidaan pitää kaikkea sitä verbaalista kommunikointia, millä kerätään tietoa rikos- tai sekalaisilmoitukseen. Alustavan puhuttelun voi ymmärtää kuulusteluna, joka suoritetaan tapahtumapaikalla, eikä tässä vaiheessa välttämättä olla vielä varmoja henkilöiden prosessuaalisesta asemasta. Alustavassa puhuttelussa tulee noudattaa samoja muotomääräyksiä kuin tavanomaisessa kuulustelussa.

Kähkösen tutkielman (2017) mukaan esitutkintalain 7. luvun 20 §:ssä mainittu alustava puhuttelu kuuluu poliisitutkinnassa sovellettaviin säännöksiin. Alustavien puhuttelujen ehkä perustavanlaatuisin tarkoitus on selvittää, onko tapahtunut rikosta vai onko kyseessä poliisitutkinta. Toiseksi alustavissa puhutteluissa saadaan selvitystä tapahtumienkulusta. Alustavassa puhuttelussa on myös perusoikeusmyönteinen ajatus. Tapahtumienkulkua voidaan selvittää heti tapahtumapaikalla, eikä henkilöitä välttämättä tarvitse kuulustella erikseen poliisilaitoksella, eli henkilöä ei tarvitse velvoittaa saapumaan kuulusteluun. Lisäksi tällä tavoin toimimalla voidaan nopeuttaa tutkintaprosessia, kun heti paikan päällä kerätään asiasta tietäviltä kaikki tieto, mitä heiltä on saatavilla. (Kähkönen 2017, 30–31.)

5.1 Alustava puhuttelu etsittäessä kadonnutta henkilöä

Kadonneen henkilön etsinnän alkuvaiheessa katoamiseen ja henkilöön liittyvillä riittävän kattavilla tiedoilla luodaan perusta etsinnän onnistumiselle. Ensitoimien puutteellinen hoitaminen saattaa vaikuttaa haitallisesti etsinnän lopputulokseen. (Niemelä 2009, 9.) Useissa tilanteissa, joissa suoritetaan hätäetsintä, ainoa saatavilla oleva tieto katoamistapauksesta on omaisen kertomaa. Alustavassa puhuttelussa tulisi siis selvittää kaikki ne seikat, joilla voi olla vaikutusta etsinnän tilannekuvaan ja tätä kautta tilannejohtajan päätöksentekoon. Alustavassa puhuttelussa poliisi kaiken muun lisäksi pyrkii arvioimaan tietojen todenperäisyyttä. On mahdollista, että alustavan puhuttelun perusteella voidaan todeta, että poliisilla ei ole syytä suorittaa enempää toimenpiteitä kadonneen löytämiseksi.

Ilmoittaja on avainasemassa etsittäessä kadonnutta henkilöä. Hänellä on todennäköisesti parhaat tiedot katoamista edeltävistä tapahtumista. Lähietsinnän lisäksi poliisin suorittamia ensimmäisiä toimenpiteitä tulisi olla ilmoittajan, läheisten ja ystävien alustava puhuttelu. Alustavassa puhuttelussa saadaan tietoa, jota objektiivisesti analysoimalla tilannejohtaja pystyy luomaan katoamistapauksen tilannekuvan. Mahdollisimman kattavan ja laaja-alaisen tilannekuvan avulla tilannejohtaja pystyy tekemään päätöksiä tarvittavista jatko-toimenpiteistä.

5.2 Alustavaa puhuttelua säätelevä normisto

Poliisihallituksen ohjeessa 2020/2013/5229, linjataan että kadonneen henkilön omaisia ja läheisiä on kohdeltava poliisitutkinnassa kuultavina. Kuultavan asemasta säädetään esitutkintalain 4. luvun 9 §:n 2. momentissa; henkilöä voidaan esitutkinnassa kohdella kuultavana, mikäli hänen asemansa on epäselvä. Ensisijaisesti tulisi kuitenkin voida määrittää prosessuaalinen asema (asianosainen vai todistaja). Ja vähäisenkin rikosepäilyn ilmi tullessa tulisi henkilöä kuulustella rikoksesta epäillyn asemassa, koska tähän asemaan liittyy oikeus olla myötävaikuttamatta oman syyllisyytensä selvittämiseen. (POHA Dno 2020/2013/5229, 14.)

Alustavasta puhuttelusta säädetään Esitutkintalaissa 805/2011.

Rikoksen selvittämiseksi toimitettavissa alustavissa puhutteluissa on noudatettava, mitä 5 §:n 1 momentissa säädetään kuulusteltavan kohtelusta sekä 8 §:ssä todistajan ilmaisuvelvollisuudesta ja kieltäytymisestä todistamasta (ETL 7:20 §).

Esitutkintalaissa säädetään seuraavaa liittyen kuulusteluun ja alustavaan puhutteluun:

Kuulusteltavaa on kohdeltava rauhallisesti ja asiallisesti. Tunnustuksen tai määrättyyn suuntaan johtavan lausuman saamiseksi kuulusteltavalta ei saa käyttää tietoisesti vääriä ilmoituksia, lupauksia tai uskotteluja erityisistä eduista, uuvuttamista, uhkausta, pakkoa taikka muita kuulusteltavan ratkaisuvapauteen, tahdonvoimaan, muistiin tai arvostelukykyn vaikuttavia sopimattomia keinoja tai menettelytapoja.

- 1) Kuulustelun saa toimittaa kello 22:n ja 7:n välisenä aikana ainoastaan, jos: kuulusteltava sitä pyytää.
- 2) asia tutkitaan suppeassa esitutkinnassa, johon kuulusteltava on 6 luvun 3 §:n mukaan velvollinen heti jäämään tai saapumaan.
- 3) kuulustelua ei voida lykätä rikoksen selvittämistä vaarantamatta.

(ETL 7:5 §.)

Esitutkintalain 7. luvun 8 §:n mukaan todistajalla tai siihen rinnastettavalla henkilöllä on Ilmaisuvelvollisuus, joka tarkoittaa todistajan aktiivista velvollisuutta kertoa totuudenmukaisesti ja mitään salaamatta kaikki, mitä tietää tutkittavana olevasta asiasta. Poliisitutkinnassa kuultavaan sovelletaan poliisilain 6. luvun 2 §:n 3. momentin asianosaista koskevia säännöksiä. Pykälän mukaan muun kuin 2. momentissa tarkoitetun asianosaisen on pysyttävä totuudessa tehdessään selkoa tutkittavasta asiasta ja vastatessaan esitettyihin kysymyksiin.

Kähkösen tutkielman (2017) mukaan vaikka poliisitutkinta ei ole rikoksen esitutkintaa, Itsekriminointisuoja linkittyy esimerkiksi niihin tapauksiin, joissa poliisitutkinnassa totuusvelvollisuuden alaisena annettu lausuma voisikin kääntyä todistuksen antajaa vastaan niissä tapauksissa, joissa henkilön katoaminen paljastuisikin rikokseksi. Riippumatta siitä onko kyseessä poliisi- vai esitutkinta todistajalla on oikeudenkäymiskaaren (1.1.1734/4) 17:18.1 § mukaan oikeus vaieta sellaisesta seikasta, joka voisi saattaa hänet tai hänen lähiomaisensa syytteenvaaraan. Käytännössä jos poliisitutkinnassa alustavan puhuttelun perusteella on syytä epäillä rikosta, tulee alustava puhuttelu suorittaa uudestaan ja ilmoittaa kuultavalle tämän asema esitutkinnassa ja sen mukanaan tuomat oikeudet ja velvollisuudet. (Kähkönen 2017, 14.)

5.3 Poliisitutkinta

Poliisitutkinnalla tarkoitetaan muuta poliisin toimitettavaksi laissa säädettyä tutkintaa kuin rikoksen johdosta toimitettavaa esitutkintaa. Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, poliisin on toimitettava poliisitutkinta, jos se on ilmoituksen perusteella tai muusta erityisestä syystä tarpeen kadonneen henkilön löytämiseksi taikka palonsyyn selvittämiseksi. Poliisitutkinta toimitetaan noudattaen tutkinnan laadun edellyttämällä tavalla soveltuvin osin esitutkintalain säännöksiä (PolL 6:1 §).

Poliisitutkinta on määrämuotojensa osalta pitkälti esitutkintaan verrattavaa. Kyseessä on viralliselvitys, jossa pyritään aineellisen totuuden selvittämiseen. Lisäksi poliisitutkinnasakin kerätään tutkintaan vaikuttavaa aineistoa esimerkiksi kotirauhan suojaamalta alueelta sekä selvitetään tapahtumainkulkua kuulusteluihin, joissa henkilön prosessuaalinen asema ja sen mukanaan tuomat oikeudet ja velvollisuudet tulee ottaa huomioon. (Kähkönen 2017, 22.)

5.3.1 Poliisitutkinnan turvaaminen

Poliisimiehellä on oikeus poliisitutkinnan suorittamiseksi päästä paikkaan tai alueelle, jossa tutkinnan kohteena oleva tapahtuma on sattunut, tarkastaa esineitä tai asiakirjoja, joilla voi olla merkitystä tutkinnan suorittamiselle, ja tehdä tutkinnan suorittamiseksi tarvittavia kokeita sekä ottaa tutkimuksia varten tarvittavia näytteitä. Toimenpiteen edellytyksenä on lisäksi, että sillä voidaan perustellusti olettaa olevan tärkeä merkitys asian selvittämisessä.

Pakkokeinolain 7 luvun 3 §:n mukaiset takavarikoimis- ja jäljentämiskiellot on soveltuvin osin otettava huomioon asiakirjoja tarkasteltaessa. Toimenpiteistä on laadittava pöytäkirja tai tehtävä merkintä muuhun asiakirjaan.

Vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan pääseminen poliisitutkinnan suorittamiseksi edellyttää päällystään kuuluvan poliisimiehen määräystä. (PolL 6:4 §.)

5.4 Alustavan puhuttelun erityispiirteet eri katoamistyypeissä

Erilaisia katoamisia on yhtä paljon kuin kadonneitakin. Kaikki katoamiset ovat erilaisia tapauksia. Kaikkia katoamisia ei voida selvittää samoilla keinoilla. Katoamiset voidaan jakaa karkeasti muutamaa eri luokkiin taustatietojen perusteella. Kadonneen henkilön etsinnässä käytettävät toimenpiteet ja kiireellisyys pitää suhteuttaa katoamistyyppiin ja poliisin keräämiin tietoihin katoamisesta. Seuraavissa kappaleissa 5.4.1-5.4.5 käydään läpi eri katoamistyyppien erityispiirteitä sekä alustavan puhuttelun suorittamista erityyppisissä katoamistapauksissa.

5.4.1 Itsetuhoinen

Itsetuhoisen henkilön kohdalla voidaan olettaa, että katoamisen taustalla ovat itsemurha-aiheet ja hän on välittömässä hengen ja terveyden vaarassa. Henkilön itsetuhoisuus vaikuttaa suoraan hätäkeskuksen riskiarvioon ja tätä kautta tehtävän kiireellisyyteen. Vaikka pohjimmitaan itsemurhassa on kysymys jokaisen omasta ratkaisusta, poliisin tehtävänä on kuitenkin estää mahdollisen itsemurhan toteutuminen. Myös tästä syystä on tärkeää selvittää heti alustavassa puhuttelussa kadonneen henkilön itsetuhoiset aiheet. Mitä merkitystä sitten perimmiltään on sillä, johtuuko katoaminen mahdollisesta itsetuhoisuudesta vai ei. Ongelmana on lähinnä se, että kadonneiden omaiset ja lähipiiri eivät välttämättä katoamisilmoitusta tai hätäilmoitusta tehdessään kerro itsemurhaan tai itsetuhoisuuteen viitavista seikoista, mikä todennäköisesti vaikeuttaa kadonneen henkilön etsintää. (*Pajuoja & Salminen 1996, 62.*)

Kadonneen mielentilaa selvitettäessä puhuttelun suorittajan pitää saavuttaa omaisten luottamus. Heidät on saatava huomaamaan se, että pienetkin asiat ovat merkityksellisiä ihmisen löytämiseksi. Jossain tapauksissa mahdollista itsetuhoista käyttäytymistä tulee kysyä omaisilta suoraan. Itsetuhoisia ajatuksia hautova voi hakeutua kohteisiin, jotka ovat hänelle tuttuja tai joissa hän on oleskellut lapsena esimerkiksi kotitalo ja leikkipaikat. Myös työpaikka voi olla tärkeä kohde, varsinkin jos henkilö kokee, että työ on osavaikuttaja itsetuhoisiin ajatuksiin. (*Salonsaari, ym. 2016, 9.*)

5.4.2 Lapsi

Etsinnän suunnittelussa ja toteutuksessa tulee huomioida lähietsinnän merkitys. Tutkimusten mukaan kadonnut on useissa tapauksissa löytynyt varsin läheltä kotiaan tai sitä paikkaa, josta henkilöstä on tehty viimeiset havainnot. (*Poliisihallitus, 2020/2013/3057.*)

Useimmiten hätäetsinnässä lähietsintä tuottaa tulosta ja kadonnut löydetään kohtuullisen läheltä katoamispaikkaa (200–800 metriä). Omaiset tai esimerkiksi hoitolaitoksen työntekijät ovat saattaneet suorittaa jonkinlaisen lähietsinnän, mutta hätäntymisen vuoksi etsintä on saattanut jäädä pintapuoliseksi tai olennaisia paikkoja on saattanut jäädä tarkastamatta. Tästä syystä lähietsinnän tulisi mahdollisesti olla ensipartion toimenpiteistä se korkeimmalle priorisoitava yksittäinen tehtävä. Lähietsintään tulisi käyttää tilanteen niin salliessa poliisikoiraa. Lähietsintää suoritettaessa tulee ottaa huomioon kadonneen henkilökohtaiset ominaisuudet sekä vallitsevat olosuhteet. Lähietsintää suoritettaessa tulee tarkastaa kaikki mahdolliset ja mahdottomatkin paikat. (*Niemelä 2009, s. 28.*)

Lasten katoamistapauksia yhdistää usein kotoa tai sen välittömästä läheisyydestä katoaminen. Lapsille on jopa luontaista piiloutua kodin lähiympäristöön. Jos kadonnut on lapsi, tulee tarkastaa kaikki lähistöllä olevat leikkipaikat, piilopaikat, kaverit sekä isovanhemmat ja muut sukulaiset (*Salonsaari, ym. 2016, 9*). Usein lapsi löytyy lähietsinnässä tai tämä palaa kotiin ennen poliisin saapumista paikalle. On myös mahdollista, että ulkopuolinen henkilö kiinnittää huomiota yksin liikkuvaan lapseen ja ilmoittaa tästä hätäkeskukseen. Joskus riittää, että poliisi saapuu paikalla ja esimerkiksi kytkee poliisiauton sireenit päälle, joka herättää lapsen kiinnostuksen ja tämä saapuu paikalle omin avuin. Joissain tapauksissa tämä voi myös pelottaa lasta ja tämä pysyy piilossa.

Lapsi on erityisen haavoittuvainen fyysisen kokonsa, voimiensa ja ajattelun kehittymättömyyden takia. Lapsi voi saattaa itsensä vaaraan sitä tiedostamatta. Etsittäessä lasta on erityisesti syytä ottaa huomioon olosuhteet: Talvi / kesä, kellonaika, lämpötila, katoamispaikka. Alustavassa puhuttelussa tulisi ottaa huomioon erityisesti lapsen ominaisuudet ja lähiympäristön erityispiirteet. Lapsen etsinnässä lähietsinnän laadukas ja tehokas suorittaminen on korostunut.

- Ikä.
- Vaatetus.
- Osaako liikkua alueella, onko alue tuttu.
- Liikkuuko jalan vai muulla keinoin.
- Onko lähiympäristössä paikkoja, jossa lapsi on ennen oleskellut.
- Onko kavereita lähistöllä.
- Kavereiden / vanhempien puhelinnumerot ja osoitteet.
- Lähiympäristön vaaranpaikat; isot ojat, jyrkänteet, vesialueet, suot.

Hyvä esimerkki onnistuneesta lähietsinnästä on mainittu Aamulehden uutisessa 26.7.2018: *6-vuotias kehitysvammainen poika oli kiivennyt 60-asteiseen hiekoituslaatikoon*. Pojan isän tullessa hakemaan häntä päiväkodista ei poikaa löytynyt. Tehokkaasti ja tarkasti suoritettu lähietsintä tuotti tulosta ja poika löytyi päiväkodin pihalla olleesta hiekoituslaatikosta. (*Aamulehti 26.7.2018*.) 6-vuotiaan kehitysvammaisen katoamisesta olisi voinut muodostua poliisin kannalta huomattavan suuri tilanneorganisaatio, joka olisi todennäköisesti sitonut useita partioita, ellei poika olisi löytynyt lähietsinnässä. Kuten Niemelä opinnäytetyössään kertoo paikkojen tarkastamisesta lähietsinnässä; tulee tarkastaa kaikki mahdolliset ja mahdollottomatkin paikat. Kadonneen löytyessä nopeasti lähietsinnän tuloksena poliisin ei tarvitse hälyttää paikalle lisäresursseja tai pyytää virka-apua. Lisäksi kadonneen löytyessä nopeasti vältetään omaisten inhimilliseltä kärsimykseltä, kun läheinen on kateissa.

5.4.3 Hoitolaitoksesta tai sairaalasta kadonnut

Sairaalasta tai hoitolaitoksesta kadonnut tai karannut on mahdollisesti välittömässä avun tarpeessa. Riippuen hoitolaitoksesta etsittävä voi olla vaaraksi itsensä lisäksi myös ulkopuolisille. Tapauksissa, joissa katoaminen on tapahtunut hoitolaitoksessa alustavassa puhuttelussa tulisi selvittää hoitavalta lääkäriltä tai kadonneen tuntevalta hoitoalan ammattilaiselta kadonneen henkilökohtaiset ominaisuudet. Jos alustavassa puhuttelussa ilmenee, että kadonnut on itsetuhoinen tai tämä todennäköisesti syyllistyy rikokseen, tehtävän luonne muuttuu. Poliisin pitää näissä tapauksissa arvioida, voiko vapaaehtoisia käyttää kadonneen etsinnässä.

Tapaukset, joissa kadonnut tai karannut on ollut pakkohoidossa ei voida pitää tässä opinäytetyössä määriteltynä kadonneen henkilön etsintänä. Todennäköisesti näissä tilanteissa henkilö pyrkii välttelemään poliisia.

- Kadonneen henkilön etsinnässä voidaan hyödyntää asiantuntija-apua. Tämä voi olla esimerkiksi konsultointia lääkärin kanssa. Lääkärin tulee olla mielellään sairaanhoitopiirin alueella ensihoidosta vastaava lääkäri esimerkiksi lääkärihelikopterissa toimiva lääkäri. Lääkärillä on tietoa sairauksien ja lääkkeiden vaikutuksesta käyttäytymiseen ja samoin siitä, miten henkilön käyttäytyminen muuttuu, jos tämä ei saa lääkettä. Lääkärillä voi olla myös tietoa käyttäytymisen ennustettavuudesta. (Seppälä 2012, viitattu opinäytetyössä Koskela 2012, 28–29). Omaiset saattavat kertoa alustavassa puhuttelussa poliisille, että kadonneella on lääkitys, jota ilman tämä ei pärjää. Totuus voi olla kuitenkin se, että henkilö saa oireita, mutta hän selviää hengissä ilman lääkitystä. Lääkkeiden puuttuminen saattaa jopa ohjata kadonneen itse hakemaan apua. Omaisten kertoma ei saa liian paljoa ohjata tilannejohtajan päätöksiä.

5.4.4 Eksynyt

Suomen Punaisen Ristin valmiuspäällikkö Tommi Mattila on antanut haastattelun liittyen erityiskysymyksiin kadonneen henkilön etsinnässä 13.8.2018. Haastattelussa on keskitytty alustavassa puhuttelussa kysyttäviin ja selvitettäviin asioihin erityisesti tilanteessa, jossa kadonnut on eksynyt maastoon.

Tässä yhteydessä eksymisellä tarkoitetaan tilannetta, jossa henkilö on toimintakykyinen ja ymmärtää olevansa eksyksissä, mutta ei omin neuvoin osaa palata ihmisten ilmoille.

Vaikka alkutietojen ja alustavan puhuttelun aikana vahvistuisi käsitys siitä, että katoamisen taustalla on eksyminen, niin jatkotoimenpiteitä suunniteltaessa tulee pitää mielessä myös muut mahdolliset katoamisen syyt. Metsään lähtenyt marjastaja on saattanut esimerkiksi saada sairauskohtauksen tai tämä on voinut joutua onnettomuuden uhriksi. Maastossa valitsevista olosuhteista ja niiden muuttumisesta johtuen etsinnän aikaikkuna pienenee nopeasti ja kadonneen selviytymismahdollisuudet hupenevat.

Eksynyt haluaa tulla löydettyksi. Jos alustavan puhuttelun jälkeen eksymistä voidaan pitää todennäköisimpänä syynä katoamiselle, on tällä vaikutusta käytettäviin etsintämenetelmiin. Jos eksyneeseen ei saada matkapuhelinyhteyttä, niin tilanne vaikeutuu.

Alustavissa puhutteluissa tulee selvittää tavanomaiset kulkumaastot ja reitit sekä selvittää mukana olevat varusteet ja vaatetus. Alueen tuntevia henkilöitä tulee puhutella ja kerätä tietoa alueella olevista karttoihin merkitsemättömistä kulku-urista ja rakennuksista (laavut, erämajat, ym.).

Eksyneen henkilön etsintä kannattaa useimmiten aloittaa ns. harvoilla menetelmillä. Kulku-urat ja todennäköiset kohteet tarkastetaan, eksyneen huomion herättämiseen voidaan käyttää poliisiauton hälytyslaitteita, pillejä, valomerkkejä tai etsintähuutoja. Tällöin on varmistettava, että eksyneen pyrkiessä signaalin luokse päivystys on järjestetty riittävän pitkäksi ajaksi. Koulutettu ja kokenut etsintäryhmä (10 henkilöä) pystyy haravoimaan noin neliökilometrin alueen tunnissa. Tällöin menetelmänä on nopea, ylimalkainen alueen haravointi (ns. harvaharavointi), jossa kadonneeseen pyritään saamaan äänikontakti esimerkiksi huutamalla kadonneen nimeä.

Ilma-aluksen käyttöä tulee harkita jo etsinnän alkuvaiheessa. Vaihtoehtoina ovat valtion ilma-alukset (Rajavartiolaitos). Toinen vaihtoehto on käyttää Vapaaehtoiseen pelastuspalveluun kuuluvan Suomen Lentopelastusseuran henkilöstöä ja kalustoa (kiinteäsiipiset pienkoneet tai miehittämättömät ilma-alukset).

(Mattila, 2018)

5.4.5 ”Pimeä katoaminen”

Pimeän katoamisen määrittelynä voidaan pitää samanlaista ajattelutapaa kuin ”pimeässä jutussa”. Asiaan ei ole saatavilla lisäselvitystä, eikä poliisilla ole keinoja asian selvittämiseksi. Katoaminen voi olla pimeä useista eri syistä. Katoamisen ja ilmoituksen välillä voi olla pitkä aika, jolloin poliisin on vaikea kohdentaa toimenpiteitä. Toisaalta pimeä katoaminen voi olla tilanne, jossa katoamiselle ei löydy mitään järkevää selitystä. Etenkin tämän tyyppisissä tapauksissa alustava puhuttelu ja muut ensitoimet tulisi kohdistaa mahdollisen rikoksen selvittämiseen ja ylipäättään siihen, onko syytä epäillä rikosta. Alustava puhuttelu tulee suorittaa tarkasti ja laadukkaasti. Asiat tulee kirjata, sillä tarkkuudella, että tietoja voidaan myöhemmin käyttää mahdollisessa rikoksen esitutkinnassa. Alustava puhuttelu voidaan asian laadusta riippuen videoida kertomuksen jälkikäteistä todentamista varten (*ETL 9:3 §*).

Pimeässä katoamistapauksessa ei ole syytä suorittaa laajoja maastoetsintöjä, jos ei tiedetä henkilön katoamispaikkaa. Tutkinnan aikana mahdollinen katoamispaikka voi kuitenkin selvitä, jolloin on taas perusteltua suorittaa muitakin etsintätoimia. Pimeän katoamisen tutkinta on poliisitutkintaa. Esimerkiksi varojen käyttöä seuraamalla ja etsintäkuuluttamalla henkilö tämän liikkeistä voidaan saada tietoa.

Poliisin kannalta ongelmallista on se, että omaiset eivät aina kerro kadonneesta oleellisia tietoja alusta alkaen. Omaiset saattavat jättää kertomatta tärkeitä tietoja asiaa itse tiedostamatta. Varsinkin mahdolliseen rikolliseen toimintaan liittyvä tieto salataan poliisilta, vaikka juuri sillä saattaisi olla ratkaiseva merkitys oikeaa tutkintalinjaa pohdittaessa. Omaiset saattavat olla häpeissään omaisensa taustoista tai muuten järkyttyneitä asiasta. Asialla on kuitenkin suuri merkitys, sillä aika on yleensä ihmisen selviytymistä vastaan. (*Kuosma 2011, 16.*)

Kadonneella voi olla avo- tai avioliiton ulkopuolinen suhde. Puoliso saattaa salata ja jopa kieltääkin kaiken asiaan liittyvän – kadonneen ystäviltä, työkavereilta tai naapureilta voi saada tähän asiaan selvitystä (*Salonsaari, ym. 2016, 9.*). Voidaan todeta, että tämän tyyppisissä tilanteissa poliisin tehtävä päättyy välittömästi, kun on saatu tieto etsittävän olinpaikasta. Poliisilla ei suoranaisesti ole myöskään oikeutta kertoa asiasta puolisolle.

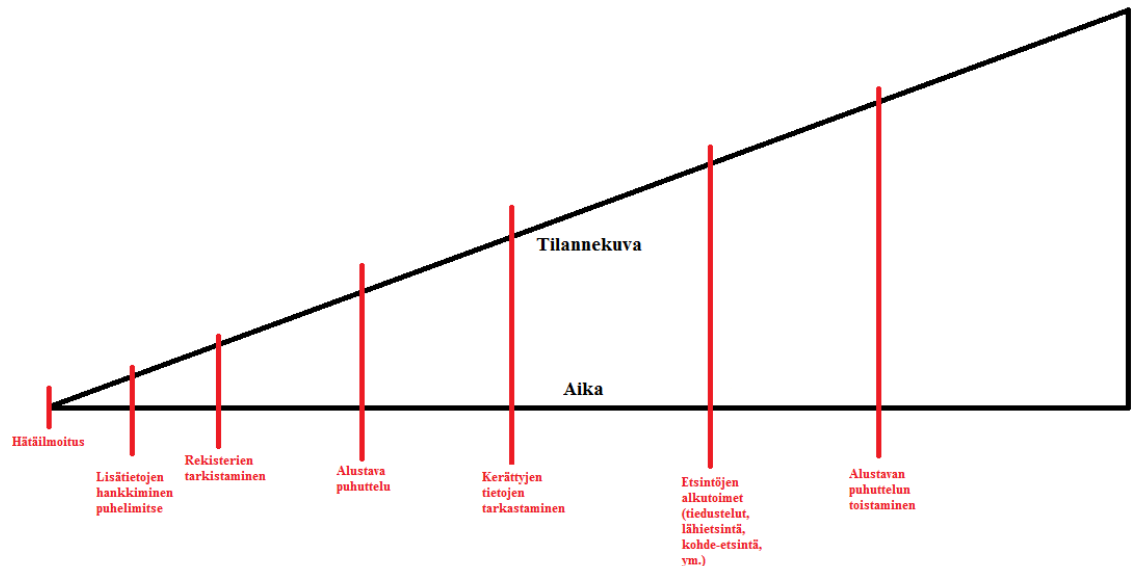
6 TILANNEKUVA

Tilannekuvalla tarkoitetaan tilanteesta tehtyä hetkellistä kuvausta tai käsitystä. Tilannekuvaa luodessa tulee ottaa huomioon taustatekijät ja mahdolliset vaihtoehdot tilanteen kehittymisestä. Tilannekuvan kokonaisuus muodostuu tilannetiedosta tilanteen aikana ja sen sisältö riippuu siitä, mihin kysymyksiin sen halutaan vastaavan. Tilannekuvan sisältö vaihtelee tehtävän mukaan. Koistisen (2011), mukaan tilannekuvalla tarkoitetaan muun muassa verbaalista kuvausta tietyistä tilanteesta, tai sitä mitä itse on kuullut ja nähnyt. Kaikki operatiivisissa tilanteissa tehtävä päätöksenteko pohjautuu tilannetietoisuuteen. (Koistinen 2011, 52–53.)

Hyvä ja tehokas johtaminen edellyttää tilannekuvan muodostamista, joka on tilanteen muuttujien ymmärrystä ja tilanteen kehittymisen arviointia. Tilannekuvaa tulee muodostaa ja päivittää mahdollisimman reaaliaikaisesti tilanteen aikana. Jatkuvan seurannan kautta muodostunut, analysoitu tilannekuva on pohja päätöksenteolle (Huovinen & Pikkarainen 2018, 17).

6.1 Tilannekuva ja tilannetietoisuus poliisiorganisaatiossa

Tilannekuva ja tilannetietoisuus määritellään *Poliisin operatiivisen kenttätöiminnan perusteet POL-2017–13344* -ohjeessa seuraavalla tavalla: *Tilannetietoisuus on poliisin operatiivisen toiminnan ja erityisesti sen johtamisen perusta. Tilannetietoisuudelle ei ole yksiselitteistä määritelmää, mutta yleisesti sillä tarkoitetaan päätöksenteon tukena olevaa ymmärrystä toimintaympäristöstä, sen tapahtumista ja toimintaan vaikuttavista tekijöistä. Tilannetietoisuus muodostuu tulkitsemalla tilannekuvaa oman koulutuksen ja kokemuksen tuoman osaamisen kautta. Poliisitoiminnassa tilannekuvalla tarkoitetaan kaikkea operatiiviseen toimintaan vaikuttavaa tietoa. Tällaisia ovat esimerkiksi havainto- ja tiedustelutiedot, tiedot viimeaikaisista, käynnissä olevista ja tulevista tapahtumista, tiedot omista ja tarvittaessa käytettävissä olevista resursseista sekä erikoisosaamisesta. Tilannekuvan kannalta olennaista on ymmärtää tiedon jakamisen ja sen jatkuvuuden tärkeys (Poliisin operatiivisen kenttätöiminnan perusteet 2017, 33).*

Kuva 5. Visuaalinen mallinnus tilannekuvan päivittämisestä. Poliisin saadessa tehtävä tilannekuva muodostuu kokonaan hätäkeskuksesta välitettyjen tietojen perusteella. Ajan kuluessa poliisi suorittaa toimenpiteitä, joiden avulla tilannekuva päivittyy. (kuva: Mattila, J 2018).

6.2 Tilannekuvan laatu

Mitä laadukkaampaa tilannekuvaa ryhmän jäsenet pystyvät jakamaan toisilleen, sitä laadukkaampaa ja tehokkaampaa ryhmän välinen koordinaatio on. Ryhmän ja tehtävän suorittamisen kannalta ei ole tehokasta, että yksi ryhmän jäsenistä on tilannetietoinen tilanteesta ja muut sen jäsenet eivät. Kaikilla ryhmän jäsenillä ei tarvitse olla täysin samaa tilannekuvaa, mutta jokaisen täytyy olla tilanteen vaatimalla tavalla tietoinen ympärillä tapahtuvista asioista sekä tilannejohdon antamista määräyksistä ja ohjeista. (Huovinen & Pikkarainen 2018, 20.)

Työtehtävien kasaantuminen vaikuttaa usein samalla tavalla negatiivisesti tilannetietoisuuden muodostumiseen kuin koulutuksen ja kokemuksen puutekin. Tehtävien kasaantuminen on usein seurausta alimitoitetuista resursseista. Tehtävälle saapuva ensimmäinen poliisipartio joutuu keskittymään tilannejohtajan määräämiin alkutoimiin, jolloin tilannekuvan muodostaminen voi jäädä vajaaksi. Lisäresurssien saapuessa paikalle voidaan heille osoittaa tehtäväksi esimerkiksi alustava puhuttelu, jolla pyritään luomaan tilannejohdolle tilannekuvaa katoamisesta. (Toivonen 2017, 18.)

Alustavassa puhuttelussa saatu tieto auttaa täydentämään tilannekuvan. Liian vähäinen tieto johtaa arvailuun ja hätiköityjen johtopäätösten tekemiseen. Ihminen on utelias, hän tekee omat johtopäätökset ja saavuttaa niiden avulla haluamansa tuloksen. Vähäinen tiedon määrä jättää varaa arvailuille ja sitä kautta vaikuttaa realistisen tilannetietoisuuden muodostumiseen. Suuri informaation määrä tuo haasteen poimia tietovirrasta ne oikeat ärsykkeet tulkittavaksi. Alustavassa puhuttelussa saatu tiedon määrä voi olla niin suuri, että se kannattaa tallentaa jollekin sähköiselle alustalle, jotta tietoa voidaan analysoida myöhemmin. (Toivonen 2017, 18.)

6.3 Ryhmän tilannekuvan muodostuminen

Yhdysvaltalaisutkija Albert A. Nofin mukaan ensimmäiseksi ryhmän jäsenet muodostavat oman henkilökohtaisen tilannetietoisuuden tehtävän olosuhteista ja sen suorittamisesta. Toisessa vaiheessa ryhmän jäsenet jakavat omat havainnot ja ajatuksensa muille ryhmän jäsenille. Viimeisenä ryhmän jäsenet yhdessä tai ryhmän johtaja muodostaa yhteen kootusta tietovirrasta ryhmän yhteisen tilannekuvan. (Nofi 2000, 26.)

Poliisitoiminnallisesti ajateltuna asia voidaan ajatella seuraavalla tavalla. Ensimmäisessä vaiheessa yksittäiset poliisimiehet luovat omat mielikuvansa tapahtumista ja hoitavat heille tilannejohtajan määräämät tehtävät. Toisessa vaiheessa poliisipartiot jakavat omat tietonsa annetun tehtävän tuloksista ja havainnoista muille ryhmän jäsenille. Viimeisessä vaiheessa kaikkien tehtävään osallistuneiden poliisien tieto jaetaan ryhmän kesken ja näistä tiedoista syntyy tehtävän päivitetty tilannekuva tai esimerkiksi S-ilmoitus. Poliisitoiminnassa usein yksi poliisipartio saa vastuulleen esimerkiksi ilmoituksen tekemisen. Tällöin kaikki tehtävällä olleet poliisit antavat itse keräämänsä tiedot tämän yhden partion käyttöön joka koostaa tiedoista yhden ilmoituksen.

Koistinen (2011), toteaa diplomityössään, että tilannekuva koostuu kaikesta tilanteesta saatavasta tiedosta. Koistisen mukaan tilannekuva voi olla osaltaan myös puutteellinen, mutta henkilö voi silti oman tilannetietoisuutensa perusteella tehdä päätöksiä. Kun tilannejohtaja tilannekuvan perusteella pohtii esimerkiksi etsinnän rajaamista tietylle alueelle, harvoissa tapauksissa tilannekuva on täydellinen, jonka perusteella voitaisiin olla varmoja siitä, että etsittävä löytyy juuri tuolta alueelta. Voidaan kuitenkin ajatella, että päätöksentekijän kokemus, koulutus ja osaltaan vajaa tilannekuva yhdistettynä toisiinsa voivat kuitenkin johtaa päätöksentekoa oikeaan suuntaan.

6.4 Tilannekuvan välittäminen poliisissa

Tilannekuvaa tulee ylläpitää sekä päivittäistoiminnassa että yksittäisen poliisitehtävän osalta. Päivittäistoiminnan ajantasainen tilannekuva muodostaa perustan tilanneorganisaation toiminnalle. Päivittäistoiminnassa tilannekuvaa välitetään työvuoron aloituspalausten ja erilaisten raporttien lisäksi erityisesti operatiivisten tieto- ja viestijärjestelmien avulla. Operatiivinen neukkari (OPNE) ja Poliisin kenttäjärjestelmä (POKE) blogeineen ovat keskeisimpiä tilannekuvajärjestelmiä. Lisäksi VIRVE-puheryhmiä tulee seurata ja kuunnella hallitusti. Kuunneltavien kanavien tulee liittyä omaan operatiiviseen toimintaan (Poliisin operatiivisen kenttätöiminnan perusteet 2017, 34).

Tilanneorganisaation perustamisvaiheessa tilannejohtajan käskyllä siirrytään yleensä KETO-kanavalle. KETO-kanavaa käytetään poliisitehtävän hoitamiseen, jota varten on perustettu useamman kuin yhden partion tilanneorganisaatio.

Tilannekuvan ylläpitäminen voidaan hoitaa verbaalisesti käyttämällä Virve-radiota. Tällainen tapa etsittäessä kadonnutta henkilöä ei kuitenkaan ole välttämättä tarkoituksenmukaisin. Alustavasta puhuttelusta saatu tieto tulee siirtää tilanne – ja yleisjohtajan arvioitavaksi. Hankitun tiedon määrä on mahdollisesti niin suuri, että kertomalla kaikki puheella tukittaisiin kanava muulta radioliikenteeltä. Lisäksi radion kuunteleminen kuormittaa kanavaa kuuntelevia poliisimiehiä, kun joudutaan keskittymään radion kuuntelemiseen kadonneen löytämiseksi tehtävien toimenpiteiden sijasta. Oma tilannetietoisuutta muodostettaessa on syytä ymmärtää, mikä tieto on oman tehtävän kannalta olennaista ja miten tämä tieto hankitaan. Ylimääräisen tiedon hankkiminen ja käsittely kuormittavat tarpeettomasti sekä henkilö- että järjestelmätasolla. Esimerkiksi ylimääräisten puheryhmien kuuntelemisesta saatava olla enemmän haittaa kuin hyötyä tilanteissa, jossa yksittäinen partio on sidottu tehtävälle (*Poliisin operatiivisen kenttätöiminnan ohje 2017, 34*). Puheella jaettu tieto ei tallennu mihinkään, mistä se pystyttäisiin helposti ottamaan käyttöön esimerkiksi S-ilmoituksen laatimista ajatellen. Myös GSM-puhelimella voidaan välittää tietoa tilannejohtajalle. Puhelimen käyttö ei kuormita muuta radioliikennettä, mutta tieto ei tallennu suoraan millekään sähköiselle alustalle, vaan jonkun pitää koko ajan dokumentoida puhelua tekstimuotoon.

Poliisilla on käytössään lähes jokaisessa hälytys- ja valvontatoimintaan suunnitellussa partiautossa POKE eli poliisin kenttäjohtojärjestelmä. Tilannekuvan luomiseksi alustavassa puhuttelussa kerätty tieto pitää jollain keinolla siirtää tilannejohtajan – ja yleisjohtajan arvioitavaksi. Poken avulla alustavasta puhuttelusta saatu tieto voidaan tallentaa muotoon, jossa sitä voidaan käyttää. Vaihtoehdot tietojen tallennusmenetelmistä alla listattuna.

- Tehtävän Lokitiedot.
- KETO-kanavan blogi (yleisin tapa jakaa tietoa kaikille tilanteeseen osallistuville partioille ja tilannejohdolle).
- Alustavan puhuttelun tallentaminen Word-tiedostoon ja tämän lähettäminen tilannejohtajalle ja yleisjohtajalle sähköpostin välityksellä.

Niemelä on kirjoittanut poliisipäällystötutkimuksen opinnäytetyössään (2009), että etsintätehtävällä poliisin sisäinen viestintä on hyvä hoitaa Poke-järjestelmän kautta Poke-blogissa, jolloin viestit tallentuvat ja niitä voidaan tarkastella myöhemmin. Poken blogit ovat keskustelupalstoja, joilla voidaan välittää kirjallista tietoa eri Poke-palvelimien välillä. Poke-blogille tallennettu tieto tavoittaa kaikki samaan blogiin liittyneet poliisipartiot. Jokainen blogille liittynyt voi lukea ja päivittää tietoja blogille reaaliaikaisesti. Blogien aktiivisella ja tarkoituksenmukaisella käytöllä on tärkeä merkitys tilannekuvan välittämisessä (*Poliisin operatiivisen kenttätoiminnan perusteet 2017, 34*).

Niemelän kokemuksen mukaan Poken blogitoiminto on johtamisen, tiedonvälityksen ja tilannekuvan ylläpitämisen kannalta onnistunut järjestelmä. Tilanne- ja yleisjohto voi ylläpitää – ja välittää tilannekuvaa, jolloin jatkuva radioliikenne vähenee. Samalla tilanne tulee dokumentoitua kirjallisesti. Poke-blogin tiedot näkyvät myös myöhemmin blogille liittyneille toimijoille. Tällä tavoin tilanteeseen tulevat partiot saavat etsinnän tilannekuvan blogin avulla. (*Niemelä 2009, 53.*)

7 POHDINTA OPINNÄYTETYÖN PROSESSISTA

Valitsin opinnäytetyön aiheen omasta mielenkiinnosta asiaa kohtaan. Koulussa aihetta ei ole juurikaan käsitelty ja ajatus oli, että tehtyäni opinnäytetyön liittyen kadonneen henkilön etsintään, oma ammattiosaaminen tilanteessa on varmemmalla pohjalla. Itse ajattelen, että napakka muistilista helpottaa tehtävillä, jotka eivät ole poliisille ”päivittäistä rutiinia”.

Opinnäytetyön tekeminen oli prosessina mielenkiintoinen ja haastava, koska en ole aiemmin tehnyt yhtä laajaa tehtävää. Aiheen rajaaminen onnistui mielestäni hyvin ja pystyin keskittymään etsintätehtävän alkutoimiin. Jos aihe olisi käsitellyt etsintätehtävää laajemmin, aika ei olisi riittänyt materiaalin hankintaan ja työn tekemiseen. Opinnäytetyön tekemiseen olen saanut apua opinnäytetyöseminaareissa muilta opiskelijoilta, opinnäytetyön ohjaajalta sekä tietenkin perheeltä, joka on auttanut kaikessa oikeinkirjoituksesta lähteiden hankkimiseen.

Mielenkiintoista olisi tarkastella sitä, miten esimerkiksi muissa Pohjoismaissa etsinnän alkutoimia suoritetaan, ovatko menetelmät samanlaisia vai onko kenties painotuseroja. Onko merkitystä infrastruktuurilla, esimerkiksi Norjan vuoristot. Tässä työssä en ole tutustunut muiden Pohjoismaiden käytänteisiin.

Mielenkiintoinen tarkastelun aihe olisi myös se, miten läheiset ja omaiset ovat kokeneet poliisin alustavan puhuttelun. Työtä tehdessä on tullut mieleen monia mielenkiintoisia kysymyksiä kuten se, minkälaisena tehtävänä yksittäinen poliisi kokee etsinnän ja myös muun muassa se, miten tehokkaasti poliisi käyttää kolmannen sektorin tukipalveluita ja onko siinä selkeitä eroja eri alueilla.

7.1 Pohdinta opinnäytetyön teoreettisesta viitekehyksestä

Kadonneen henkilön etsintä on monimuotoista. Jokainen katoamistapaus on erilainen, vaikka suuressa otannassa yhtäläisyyksiä voidaan tunnistaa. Kadonneen henkilön löytämiseen käytettävät keinot voivat ulottua koko poliisiorganisaation asiantuntijuuden lävitse. Usein etsittävä löytyy parin tunnin kuluessa katoamisesta omaisen, ulkopuolisen tai poliisin toimesta. Joissain tilanteissa kadonnut jää kateisiin, vaikka poliisi käyttääkin asian selvittämiseen kaikki lain sallimat keinot. Kadonneen auttamisen ja löytämisen lisäksi tärkeää on muistaa omaisten auttaminen hädässä.

Pohdittaessa ihmisen katoamista on syytä kiinnittää huomiota siihen, että katoamista ei ole määriteltä laissa. Ihmisen katoaminen on jonkun toisen henkilön käsitys siitä, että ihminen ei ole normaalisti tavoitettavissa ja tämä voi olla avun tarpeessa.

Poliisin resurssit ovat usein hyvin rajalliset. Poliisin suunnitelmassa etsintää resurssit saattavat vaikuttaa etsinnässä suoritettaviin toimenpiteisiin. Kadonneen henkilön etsintää ei poliisissa välttämättä pidetä yhtä tärkeänä tehtävänä kuin esimerkiksi kiireellistä kotihälytystehtävää. Poliisityön luonteesta ja laissa määritellyistä poliisin tehtävistä johtuen rikoksen estäminen priorisoidaan yksittäisen kadonneen henkilön etsinnän yli. Poliisin joutuessa priorisoimaan kiireellisiä hälytystehtäviä, voidaan ajautua tilanteeseen, jossa toimenpiteet kadonneen löytämiseksi joudutaan keskeyttämään, vaikka lähtötietojen perusteella kadonnut voi olla hengen ja terveyden vaarassa.

Hyvin suoritettu alustava puhuttelu antaa hyvän pohjan nopeallekin päätöksenteolle ja resurssien priorisoinnille. Huonoilla lähtötiedoilla työvuoron partioiden tai ulkopuolisen avun käyttötarve voi olla joko ali- tai yliarvioitua.

Kun pohditaan poliisin operatiivista kenttätoimintaa kokonaisuutena, esille nousee ennakoimattomuus. Missä tahansa työvuorossa voi tapahtua lähes mitä tahansa ennalta-arvaamatonta. Poliisi voi varautua ennalta-arvaamattomiin tilanteisiin resurssien säätelyllä. Poliisilla on tehtävien luonteesta johtuen oikeus priorisoida tehtäviään. Tehtävät tulee hoitaa tarkoituksenmukaisesti ja tehokkaasti. Jossain tilanteissa olosuhteiden pakosta tehtäviä on pakko asettaa tärkeysjärjestykseen. (*PolL 1:6 §*).

7.2 Teoreettisen viitekehyksen toimivuuden arviointi

Tutkittaessa opinnäytetyön lähdemateriaaleja tuli ilmi, että tuorein perustavanlaatuinen tutkimus kadonneista henkilöistä on tehty Suomessa vuonna 1996 Jussi Pajuoja ja Markku Salmisen toimesta. Pajuoja ja Salmisen teoksessa taas viitattiin Lammin (1994) tutkielmaan. Suurimmassa osassa teoksista, joissa käsitellään ihmisen katoamista niin poliisin kannalta kuin muutoin tuodaan esille Pajuoja ja Salmisen tutkimus.

Opinnäytetyön kirjoittamisen aikana tutustuin materiaaleihin, jotka oli tuotettu vuosien 1980–2017 aikana. Mukana materiaaleissa on niin Suomen Punaisen Ristin opas Vapaaehtoiselle pelastuspalvelulle, kuin Pro-gradu tutkielma todisteiden hankkimisen laillisuudesta. Materiaaleissa korostui se, että ihmisen katoaminen tai kadonneen henkilön etsintä ei ole perustavanlaatuisesti muuttunut viimeisen 20–30 vuoden aikana. Aina on suoritettu omaisten ja ilmoittajan puhuttaminen. Aina on suoritettu myös lähietsintä. Jo vuosia on myös käytetty kolmatta sektoria apuna etsinnässä. Punaisen Ristin materiaaleissa puhutaan jo 1970-luvun lopussa ihmisten puhuttamisesta, todennäköisyyksistä ja kadonneen profiloinnista. Myös Pajuoja ja Salminen ovat tutkimuksessaan (1996) kiinnittäneet huomiota näihin seikkoihin.

Matkapuhelimien yleistymisen jälkeen yhteyden saaminen kadonneisiin on helpottunut. Toisaalta poliisille ilmoitetut tehtävät kadonneista henkilöistä ovat lisääntyneet matkapuhelinten yleistymisen myötä. Vaikka matkapuhelin pystytäänkin paikantamaan, ei siitä ole aina apua, sillä virhemarginaalit ovat todella suuria. Hätäpaikannus on enemmänkin suuntaa antava. Uutena asiana kadonneen etsinnässä voidaan pitää esimerkiksi miehittämättömien ilma-alusten tuomia mahdollisuuksia.

Opinnäytetyötä tehdessäni huomasin, että varsinaista tutkimusmateriaalia alustavasta puhuttelusta ja tilannekuvasta on huonosti löydettävissä, eikä tämä asia helpottanut työn etenemistä. Alustavaa puhuttelua ja tilannekuvaa sivutaan useissa teoksissa, mutta niitä ei juuri ole avattu enempää.

7.3 Produktin hyödynnettävyys

Produkti on luettelotyyppinen kuvaus kadonneen henkilön etsinnässä suoritettavasta alustavasta puhuttelusta. Oppaan tai paremminkin muistilistan avulla pystyy suorittamaan puhutuksen, sillä tarkkuudella, että voidaan rehellisesti todeta sen olevan laadukkaasti suoritettu. Opas ei itsessään vielä anna suoria vastauksia siihen mitä asioita tulisi painottaa erityistilanteissa. Opinnäytetyön kappaleessa 5.4 on kerrottu muutamista erityyppisistä katoamisista ja alustavan puhuttelun suorittamisesta näissä tilanteissa.

Opinnäytetyön produktin avulla alustavan puhuttelun tekevä poliisimies pystyy suoriutumaan tehtävästään. Muistilistassa hyvänä puolenä on se, että kysymyksen jälkeen kohdan voi viivata yli ja edetä seuraavaan kohtaan. Pelkästään kysymys-vastaus menetelmällä syntyy kattava tietolähde kadonneesta, kadonneen ominaisuuksista, olosuhteista ja mahdollisesta katoamisen syystä.

7.4 Työn luotettavuus

Opinnäytetyötä tehdessäni olen pyrkinyt kaikessa toiminnassani luotettavuuteen ja eettisyyteen. Pyrin hakemaan tietoa mahdollisimman monipuolisesti ja käyttäen luotettavia lähteitä. Pyrkimykseni oli, etteivät omat asenteet tai ennakkokuvitelmat aiheutta kohtaan ohjaa työn tekemistä. Hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti olen pyrkinyt kiinnittämään huomiota lähteiden oikeellisuuteen ja lähdeviitteiden merkitsemiseen, jotta alkuperäisen tutkimuksen tekijät tulevat esiin ja käytetty lähdetieto voidaan tarkistaa.

LÄHTEET

Hakala, Kauko & Penttilä, Pekka 2003: Kenttätoiminnan yleisjohtaminen, poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 22.

Huovinen, Anton - Pikkarainen, Jorma: Visuaaliset tilannekuva hyvät käytännöt ja mallit, opinnäytetyö, Pelastusopisto, Kuopio 2018.

Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen ohje - POL-2016-8072 2016: Ohje kadonneen henkilön etsintään.

Kananen, Jorma 2012: Kehittämistutkimus opinnäytetyönä - kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännönopas. Jyväskylä, Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Koistinen, Michaela: Tilannetietoisuus ja tilannekuva operatiivisessa liikenteenhallinnassa. Diplomityö. Espoo 2011.

Koskela, Janne: Käsikirja kadonneen henkilön etsintään MSO-etsintämenetelmällä, opinnäytetyö, Poliisiammattikorkeakoulu 2012.

Kuosma, Tapio: Kadonneet. Livres 'Belles-Lettres'. Helsinki 2011.

Kähkönen, Marko: Poliisitutkinta ja todisteiden hankkimisen laillisuus, Pro Gradu, Itä-Suomen yliopisto 2017.

Lammi, Risto: Kadonneet henkilöt. Poliisiopiston tutkielma, Helsinki 1994.

Lievonen, Marja: Kadonnut henkilö, katoamisen oikeusvaikutukset ja kuolleeksi julistaminen, opinnäytetyö, Saimaan ammattikorkeakoulu 2017.

Mattila, Tommi 2018: Haastattelu 13.8.2018. Valmiuspäällikkö, Suomen Punainen Risti, Hämeen piiri.

Muuriainen, Ina: Kadonneet henkilöt – empiirinen tarkastelu kadonneista henkilöistä sekä kadonneiden henkilöiden etsinnästä ja tutkinnasta Suomen paikallispoliisissa, Pro Gradu, Itä-Suomen yliopisto 2017.

Niemelä, Juha: Kadonneen henkilön maastoetsinnän operatiivinen johtaminen, opinnäytetyö, poliisiammattikorkeakoulu 2009.

Nyman, Markku: Poliisi kohtaa, kuulustelee, kirjoittaa – psykologinen näkökulma. Teoksessa Vesterbacka, Marko (toim.) 2018: Kun isolla kengällä astuu, jää iso jälki. Kahdeksantoista näkökulmaa poliisin työhön. 3, uudistettu laitos. Tampere, Poliisiammattikorkeakoulu, 193-211.

Nofi, Albert A: Defining and measuring situational Awareness, Virginia 2000.
Luettavissa: <http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a390136.pdf>, luettu 1.8.2018.

Pajuoja, Jussi – Salminen, Markku: Kadonneet henkilöt. Helsinki 1996.

POHA- ohje 2020/2013/3057: Kadonneen henkilön etsintä ja poliisitutkinta.

POHA- ohje 2020/2013/5229: Käsikirja kuulusteluiden kirjaamisesta.

POHA- ohje POL-2017-13344: Poliisin operatiivisen kenttätoiminnan perusteet

Rikander, Henri 2016: *Poliisin ja vapaaehtoisen pelastuspalvelun yhteistoiminta ja sen kustannukset 2010-2015*, Poliisiammattikorkeakoulu, Poliisiammattikorkeakoulun katsaus, Tampere 2016

Saloniemi, Soila & Ketoniemi – Tokoi, Jenna 2018: Vakava vaaratilanne Tamperealaisen päiväkodin pihalla: Roope Koskela, 6, löytyi lähtyneenä hiekoituslaatikosta, johon hän oli kiivennyt piiloon. Luettavissa: <https://www.aamulehti.fi/uutiset/vakava-vaaratilanne-tamperealaisen-paivakodin-pihalla-roope-koskela-6-loytyi-lakahtyneena-60-asteisesta-hiekoituslaatikosta-johon-han-oli-kiivennyt-piiloon-201097086/> Luettu 2.8.2018.

Salonsaari, Lassus, Huhtala, Mattila, Löövi, Welling, Hanén (toim.), Rapeli (toim.): Ohjeita kadonnutta etsiessä, ohje, Suomen Punainen Risti, 6. painos, Helsinki 2016.

Seppälä Jari: haastattelu 2012, viitattu opinnäytetyössä Koskela 2012.

Toikko, Timo - Rantanen, Teemu: Tutkimuksellinen kehittämistoiminta: näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon, Tampereen yliopisto 2009.

Toivonen, Juha: Reaaliaikaisen tilannekuvan merkitys tilannetietoisuuden luomisessa ja ylläpidossa. Opinnäytetyö. Pelastusopisto. Kuopio 2018.

Vilkkä, Hanna - Airaksinen, Tiina: Toiminnallinen opinnäytetyö. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki 2004.

LIITE

Opas Alustavan puhuttelun suorittamiseen etsittäessä kadonnutta henkilöä

Tämä opas pohjautuu opinnäytetyön teoriaosuuteen ja siinä käsiteltyihin aiheisiin. Opas ei ole täydellinen toimenpidelistaus ensipartion toimenpiteistä kadonnutta henkilöä etsittäessä. Tiedonhankinnan lisäksi kattava lähietsintä kuuluu ensipartion toimenpiteisiin. Oppaassa on, luettelon omaisesti kuvattu alustavassa puhuttelussa esitettävät kysymykset. Tämän oppaan kysymysten lisäksi tulee ottaa huomioon erityisesti oletettu katoamissyys, henkilön ominaisuudet ja vallitsevat olosuhteet. Katso kappale 5.4 Alustavan puhuttelun erityispiirteet eri katoamistyypeissä.

Alustavan puhuttelun valmistelu

1. Kohteessa suoritetaan ilmoittajalle alustava puhuttelu. Alustava puhuttelu voidaan myös suorittaa muille läsnä oleville omaisille ja tuttaville.
2. Alustava puhuttelu dokumentoidaan mieluummin heti sähköiselle alustalle. Alustava puhuttelu kannattaa suorittaa partioautossa.
 - Tehtävää varten on perustettu tilanneorganisaatio ja tehtävällä käytetään tilanneorganisaation toimintakanavaa (keto) tiedot voidaan kirjata suoraan poke-blogille tiivistettynä.
 - Tehtävällä on ainoastaan yksi poliisipartio ja toiminta tapahtuu Antokanavalla sekä kenttäjohtoalueen omilla kanavilla. Alustavasta puhuttelusta saadut tiedot voidaan kirjata tehtävän lokitietoihin tiivistettynä. Ainakin selkeät tiedot tulee kirjata, jotka voivat vaikuttaa tehtävän riskiarvioon.
 - Kummassakin tilanteessa alustava puhuttelu voidaan suoraan kirjata Word-tiedostoon. Tekstiedosto voidaan lähettää sähköpostitse tilannejohtajalle ja yleisjohtajalle tilannekuvan luomista varten.
 - Jos todetaan, että kadonnutta ei löydetä operatiivisen poliisitoiminnan keinoin ja kadonneesta henkilöstä kirjataan sekalaisilmoitus, voidaan ilmoittaja/omaiset kuulla heti kohteessa. 22-07 välisenä aikana kuuleminen tulee suorittaa ainoastaan kuultavan suostumuksella, ellei asian kiireellisyys edellytä välitöntä kuulemistä. Henkilöt kuullaan lähtökohtaisesti asemassa todistaja. Jos henkilöiden prosessuaalista asemaa ei voida todentaa heidät kuullaan asemassa muu ja heitä kohdellaan Pohan ohjeen mukaan kuultavina. Kameleonista löytyy valmis kuulustelupohja todistajan kuulemiseen poliisitutkinnassa. Tutkinta yhteiset → poliisitutkinta → todistaja S.

Alustava puhuttelu

1. Kerro kuultavalle tämän asema ja sen tuomat oikeudet ja velvollisuudet. (Asias-
ta pitää kertoa kaikki mitä tietää mitään siitä salaamatta. Lähiomaista tai itseään
ei tarvitse saattaa syytteen vaaraan.)
2. Tarkista kuultavan henkilöllisyys kuvallisesta henkilökortista.
3. Alustavan puhuttelun sisältö.
 - Kuultavan yhteystiedot.
 - Kuultavan suhde kadonneeseen (äiti, isä, kaveri, poika-, tyttöystävä).
 - Kadonneen henkilötiedot, mahdollisimman tarkasti (henkilötunnus ja
nimi täydellisenä, mahdolliset lempinimet).
 - Yhteystiedot, mistä kadonnut on ennen tavoitettu normaalisti (puhe-
linnumero, sähköposti, some-profiilit).
 - Onko kadonneella puhelin mukana.
 - Tuntomerkit (vaatteet, pituus, ruumiinrakenne, erityistuntomerkit).
 - Yleisesti käytetty liikkumistapa (auto, jalan, linja-auto, ym.).
 - Onko kadonneella hallussaan rahaa, pankkikorttia, varallisuus.
 - Onko hallussa matkakorttia ja onko tottunut matkustamaan julkisessa
liikenteessä.
 - Tarkka katoamispaikka ja aika, niin tarkasti kuin pystyy määrittele-
mään.
 - Missä nähty viimeksi.
 - Mahdollinen katoamissy. Onko puhunut matkustamisesta, mihin.
 - henkilön terveydentilaan vaikuttavat asiat (itsetuhoisuus, sairaudet,
lääkitys, alkoholin ja huumausaineiden käyttö, hoitojaksot).
 - Katoamista edeltävä käytös tai sen muutokset.
 - Onko ollut ennen kateissa ja mistä on tuolloin löytynyt tai missä ker-
toi olleensa.
 - Onko mahdollisuutta avo- tai avioliiton ulkopuoliselle suhteelle.
 - Onko ystäväpiirissä rikollista toimintaa, onko osallistunut %-
toimintaan (prospect, hangaround, ym.).

Alustavan puhuttelun jälkeiset toimenpiteet

- Soita kadonneen puhelinnumeroon, mitä tapahtuu – numeroon ei saada yhteyttä,
hälyttää, katkaisee puhelun. Jos hälyttää tai katkaisee puhelun laita numeroon teks-
tiviesti, jossa ilmoitat, että poliisi yrittää saada tähän yhteyden, kehota viestissä
henkilöä vastaamaan.
- Tarkista kadonneen some-profiilit, milloin viimeisin päivitys Instagramissa, Face-
bookissa ym.
- Eri paikannus-applikaatioiden käyttömahdollisuuksien arviointi (112-sovellus).
- Ilmoita tilannejohtajalle tai kenttäjohtajalle suoritettut toimenpiteet. Muista myös
dokumentoida kaikki tehdyt toimenpiteet.
- Tilanne- /kenttäjohtajan pyynnöstä siirrä alustava puhuttelu tälle arvioitavaksi.
- Toimi tilanne-/kenttäjohtajan antamien ohjeiden mukaan.